malul albastru

Premiul Nobel pentru Literatură

CZESŁAW MIŁOSZ

Podul de catifea

ANTOLOGIE DE POEZIE

EDITURA ART

Podul de catifea

Czesław Miłosz (1911-2004) s-a născut în anul 1911, în localitatea Szetejnie din Lituania. Între anii 1929 și 1934 a studiat dreptul la Universitatea din Vilnius (un an la Universitatea din Varșovia). A înființat împreună cu câțiva colegi de generație gruparea avangardistă „Żagary" („Surcele", 1931-1934). A petrecut un an la Paris ca bursier (1934-1935), unde a cunoscut o puternică înrâurire din partea rudei sale, poetul Oscar Miłosz, căruia îi va consacra ulterior pagini întregi în eseuri. La întoarcerea în țară a lucrat mai mulți ani la Radiodifuziunea din Vilnius și Varșovia. În anul 1939 a ajuns în România (unde a rămas trei luni). De aici s-a întors la Vilnius (1940) și apoi la Varșovia. În timpul ocupației fasciste a lucrat la Biblioteca Universitară din Varșovia și a participat la viața literară clandestină. Între 1945 și 1949 a activat în diplomație în Statele Unite (mai întâi la consulatul din New York, iar apoi ca atașat cultural la ambasada polonă de la Washington). Colaborează cu revistele *Odrodzenie* (Renașterea) și *Twórczość* (Creația). Un an mai târziu va deveni secretar al ambasadei polone la Paris. În anul 1951 s-a decis să rămână în străinătate, locuind în Franța până în 1960, când a plecat în SUA să țină cursuri de literatură polonă la Universitatea din California. Din anul 1961 a activat la Berkeley ca profesor de literaturi slave. În anul 1980 i s-a acordat Premiul Nobel pentru Literatură. Între 1981 și 1982 a ținut cursuri de literatură la Universitatea din Harvard. A colaborat cu revista *Kultura* din Paris.

A scris și publicat numeroase volume de poezii: *Trei ierni*, 1936, *Salvarea*, 1945 (accente catastrofiste, determinate de criza culturii europene, îmbinate cu idei morale), *Tratat moral*, 1948 (prospectare a situației spirituale postbelice în Polonia), *Tratat poetic*, 1957 (starea poeziei contemporane). Poetul renunță la versul cu prozodie clasică în favoarea versului liber, a unor forme „mai încăpătoare". Urmează numeroase alte volume: *Regele Popiel și alte poezii* (1962), *Gucio cel fermecat* (1965), *Poezii* (1967), *Orașul fără nume* (1969), *Unde răsare și unde apune soarele* (1974), *Imn despre Perla* (1982), în care transpar problemele majore ale universului liric: cunoașterea umană, memoria, atitudinea față de timp, natură, istorie, cu numeroase accente autobiografice. Volumele ulterioare, *Pământul neindiferent* (1984), *Pe malul râului* (1994) etc. dezvoltă în forme libere problematica metafizică. În ultimele volume – *Acel ceva*, 2000, și *Al doilea spațiu*, 2002 – predomină tonalități purificatoare, esențializate, ca urmare a unor profunde trăiri și reflecții asupra vieții și a morții. A tradus în polonă numeroși autori englezi și americani (printre alții, Blake), psalmi și texte biblice.

A scris și două romane, *Valea Issei* (Editura Univers, 2000) și *Cucerirea puterii*. Printre cele mai cunoscute volume de eseuri se află: *Gândirea captivă* (Humanitas 1999, 2008), *Europa natală* (Editura Univers, 1999), *Ținutul Ulro* (Editura Allfa, 2002), *Privind dinspre golful San Francisco* (Editura Paralela 45, 2007), *Îndatoriri particulare*, *Pauza metafizică*, *Grădina științelor*, *În căutarea patriei*, *Abecedarul*. De un succes deosebit s-a bucurat volumul *Câinele de la marginea drumului*, 1997.

Czesław Miłosz

Podul de catifea

Antologie de poezie

Traducere din limba polonă de
Passionaria Stoicescu și Constantin Geambașu

Prefață și selecție de Constantin Geambașu

EDITURA ART

Redactor: Sorin Despot
Coperta: Alexandru Daș
Ilustrația copertei: Passionaria Stoicescu
DTP: Angela Ardeleanu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
MIŁOSZ, CZESŁAW
Podul de catifea / Czesław Miłosz ; trad. de Passionaria Stoicescu și Constantin Geambașu ; prefață și selecție de Constantin Geambașu. – București : Art, 2012
ISBN 978-973-124-733-5

I. Stoicescu, Passionaria (trad.)
II. Geambașu, Constantin (trad. și pref.)

821.162.1-1=135.1

Această carte a fost publicată cu sprijinul acordat de INSTYTUT KSIĄŻKI/ THE POLISH BOOK INSTITUTE – Programul de traduceri „© Poland".

CZESŁAW MIŁOSZ, *Antologia Wierszy*

Trzy Zimy, 1936; *Ocalenie*, 1945; *Światlo dzienne*, 1953; *Król Popiel i inne wiersze*, 1962; *Gucio zaczarowany*, 1965; *Miasto bez imienia*, 1969; *Gdzie wschodzi słońce i kędy zapada*, 1974; *Hymn o Perle*, 1982; *Nieobjęta ziemia*, 1984; *Dalsze okolice*, 1991; *Na brzegu rzeki*, 1994; *To*, 2000; *Druga przestrzeń*, 2002; *Orfeusz i Eurydyka*, 2002

Copyright © 1936, 1945, 1953, 1962, 1965, 1969, 1974, 1982, 1984, 1991, 1994, 2000, 2002 by the Czeslaw Milosz Estate. All rights reserved.

Copyright © Editura Art, 2012, pentru prezenta ediție

Tipărit la C.N.I. „CORESI" S.A.

Czesław Miłosz între clasic și modern

Începuturile literare ale poetului Czesław Miłosz sunt legate de Vilnius, locul de unde a pornit Adam Mickiewicz, cunoscutul romantic ce a modelat conștiința națională polonă în momentele grele de robie statală. Aveau să mai treacă încă șase decenii de la moartea sa (1855), până ce Polonia își va fi redobândit independența. Perioada interbelică, traversată de febrilitatea modernizării și democratizării structurilor instituționale, s-a confruntat în final cu instabilitatea normelor morale și disoluția stratificării sociale, ceea ce a generat neliniștea a numeroși intelectuali. Tocmai într-un asemenea context al prefigurării cataclismului mondial debutează Miłosz, în revista programatică „Żagary" („Surcele"), apărută între anii 1931-1934 și redactată împreună cu alți câțiva tineri talentați din Vilnius (T. Bujnicki, J. Zagórski, A. Rymkiewicz etc.). Gruparea „Żagary" se împotrivea moștenirii romantice și neoromantice, nu accepta nici conformismul social și estetic al grupului „Skamander", iar în tehnica poetică modernă a avangardiștilor de la Cracovia vedea un scop în sine. Cu alte cuvinte, inițial, poeții din Vilnius erau adepți ai unei poezii sociale, implicate în destinul colectivității, lăsând deoparte preocupările pur estetice. „Ce-i poezia ce nu poate salva/ Semințiile și nici oameni?" – se întreba Miłosz, în poemul *Precuvântare*, pentru ca, ulterior, să caracterizeze primul său ciclu *Poem despre timpul încremenit* (1933) drept „o descriere patetică a realității sociale de la

începutul anilor '30". Neliniștea generată de amenințările care pluteau deasupra acestei realități prematur degradate[1], perceperea sumbră a destinului individual și colectiv, tonalitățile catastrofiste transpar în multe versuri ale „żagarienilor".

Împreună cu alți trei cunoscuți poeți (J.Czechowicz, S. Piętak și M. Czuchnowski) formează A Doua Avangardă (cea a catastrofiștilor), cu o contribuție notabilă în peisajul liric interbelic[2]. Un bun cunoscător al operei lui Miłosz afirmă că, paradoxal, perioada consolidării avangardei liricii polone este pentru poet perioada „conceperii creației ca sublimă modalitate de acțiune socială"[3]. Poetul se eliberează însă destul de repede de această optică și abandonează, îndeosebi în urma ședерii timp de un an la Paris (1934), ideea că „arta ar fi un instrument al ingineriei sociale". Dimpotrivă, el susține acum – ce-i drept, sub influența poeziei moderne franceze – autonomia artei și individualitatea artistului ca elemente valorizatoare fundamentale. Perspectiva socială va fi părăsită în favoarea celei individuale. Dar procesul de conturare și de descoperire a propriei identități artistice continuă până la vârsta senectuții, Miłosz formulând numeroase întrebări și gânduri de o luciditate tulburătoare în legătură cu rosturile creației, ale poetului și ale poeziei în vremuri incerte sau tragice.

Volumul *Trei ierni* (*Trzy zimy*), publicat în anul 1936, conturează o viziune întunecată, plină de neliniște și de teamă, într-un context bogat în simboluri și alegorii cu încărcătură istoriosofică[4]. Starea de

[1] Cf. J. Kwiatkowski, *Literatura dwudziestolecia*, Varșovia, 1990, pp. 30-31; W.P. Szmański, *Od metafory do heroizmu*, Kraków, 1967, pp. 77-101.

[2] A. Zawada, *Miłosz*, Wrocław, 1996, p. 50.

[3] *Ibidem*.

[4] *Ibidem*, p.61.

spirit pesimistă decurge din imposibilitatea afirmării individuale în vremuri tulburi. Alături de incertitudine, de așternerea uitării peste toate, de spectrul războiului, transpare neputincioasă revolta poetului („... atunci în mine totul era strigăt și chemare" – *Anii*)[5].

Imediat după război, Miłosz publică ciclul *Salvare* (*Ocalenie*)[6], străbătut în mare parte de antinomia dintre moarte și viață, dintre cenușă și renaștere („O, Doamne, cât de nesigură e soarta noastră!/.../ Ce forță uriașă ne rostogolește" (*Popas de iarnă*). Războiul, temă obsesivă în lirica polonă, a generat o realitate înfricoșătoare, în care au fost distruse numeroase valori și simboluri. În această lume de coșmar se impun categoric evadarea, neresemnarea, înfruntarea obstacolelor. Tragedia Varșoviei și a polonezilor pe un „pământ al sângelui și al sudorii", „într-o țară a încrâncenării și a durerii", moartea ce stă la pândă în toate ungherele, distrugerile uriașe transpar pregnant în versuri în care revin obsesiv cuvintele *cenușă*, *nori*, *pâclă*, *fum*, *singurătate*, *nimicnicie* etc. Adeseori însă cuvintele devin neputincioase. În pofida acestei imagini apăsătoare, Miłosz reușește să ajungă la tonalități ceva mai luminoase, generatoare de speranță: „Iarnă bună, învăluie-ne cu neaua ta/ Curăță-ne fața de vechile tristeți/ Căci trebuie să mergem împreună și drumul este lung/ Pentru a se împlini ceasul sorții aurii" (*Popas de iarnă)*; „Deasupra ruinelor se-nalță o nouă zi.../În liniștea rănită renaște o nouă lume" (*Orașul).* Poetul aduce un omagiu vieții („... a trăi încă o dată pe pământul neocolit/.../a răscumpăra vini mai vechi cu fapte mai bune") și

[5] Cf. Czesław Miłosz, *Poezje*, Varșovia, 1988, pp. 7-33; Czesław Miłosz, *Wiersze wszystkie*, Kraków, 2011.

[6] *Ibidem*, pp. 37-106.

orașului însângerat care, în pofida chipului tragic, își deschide iarăși porțile: „Pentru a doua oară ne-a fost dat să îmbrăcăm forma umană" (*Orașul*). Creații ale omului, amestecate cu creații ale naturii, au suferit o descompunere comună. Lumea s-a dezintegrat în elemente primare. Dar degradarea realității nu semnifică exterminarea universală, sfârșitul lumii și ca atare nici al poeziei (*La Varșovia, Ars poetica?*)[7].

Frământările poetului îmbracă variate ipostaze, așa cum se poate observa în poezia emblematică a ciclului *Ținutul poeziei*. Pe de o parte, arta reprezintă un mijloc de a fugi de cruzimea istoriei și a lumii într-o zonă înfrumusețată, imaginară, resimțită ca o necesitate organică[8]. („De când am deschis ochii, n-am văzut decât flăcări și măceluri" – *Sărmanul poet*). Pe de altă parte, autorul simte și acceptă obligația morală de a descrie aceste grozăvii și de a se implica în destinul neamului, continuând astfel tradiția liricii romantice, adânc brăzdate de meandrele acestui destin. Totuși revolta împotriva unei astfel de misiuni este evidentă, fie pentru că „pana nu suportă o povară atât de mare", fie pentru că ea limitează libertatea creatorului de a se bucura și de a trăi într-o lume situată departe de încrâncenările istoriei: „Lăsați poeților o clipă de bucurie.../ Versul să se deschidă ca un glob de aur/ Să iasă de acolo strălucind un alt ținut" (*Dimineața*). Această revoltă împotriva modelului martirologic, exprimată în accente hotărâte, uneori provocatoare, este însoțită de speranța într-o altă ordine în care „să răsune un alt ton mai pur/ și să dispară tristețea ce se-așterne peste Vistula" (*Dimineața*). De altfel,

[7] Cf. A. Zawada, *op. cit.*, p. 96.

[8] Cf. J. Olejniczak, *Czytając Miłosza*, Katowice, 1997, p. 80.

trebuie să subliniem conturarea unei viziuni categorice asupra Istoriei care revine frecvent nu numai în poezie, ci și în eseurile autorului. Istoria – consideră Miłosz, referindu-se cu precădere la perioada totalitarismului comunist – nu trebuie redusă la o anumită perioadă; ea trebuie privită ca un plan de confluențe și de coexistențe ale mai multor timpuri. De asemenea, Istoria nu trebuie să îngrădească libertatea individului, iar opțiunile oamenilor nu ar trebui să fie exprimate în numele unor imperative istorice impuse de un anumit grup; mai mult, „filozofia istoriei nu ar trebui să fie una a forței"[9]. Miłosz concepe, așadar, Istoria nu ca o necesitate implacabilă, care acționează după modelul legilor naturii, ci într-un context mai larg, ca o sarcină morală, ca un domeniu umanist creator de valori (vezi îndeosebi *Tratat poetic*, 1957)[10]. De aceea, ori de câte ori are prilejul, poetul își manifestă „revolta împotriva istoriei concepute restrictiv".

Mecanismul complicat al Istoriei relevă pregnant antinomia dintre uitare și memorie. Deseori nevoia de uitare e anulată de imperativul memoriei (*Valsul*). „Memoria este forța noastră, a celor din *cealaltă Europă*", avea să afirme mai târziu Miłosz, în cuvântul rostit cu ocazia decernării Premiului Nobel; „ea ne apără de vorbele care se agață unele de altele ca iedera ce se încolăcește în jurul său când nu-și găsește sprijin zidul sau trunchiul de copac"[11]. Nu avem voie să trecem indiferenți pe lângă crimele și nedreptățile semenilor, să lăsăm să crească uitarea, „ocolind rugurile victimelor înainte ca flacăra să se

[9] Cf. Czesław Miłosz, *Zniewolony umysł*, Varșovia, 1996, pp. 207-237.

[10] Cf. R. Matuszewski, *Literatura polska. 1939-1991*, Varșovia, 1995, p. 278.

[11] Czesław Miłosz, *Odczyt z okazji otrzymania Nagrody Nobla*, în *Les Prix Nobel* (*The Nobel Prizes*) 1980, Stockholm, 1981, p. 247.

fi stins". Singurătatea evreilor masacrați în ghetoul varșovian, asemănătoare aceleia a lui Giordano Bruno pe rug, în timp ce locuitorii capitalei își văd nestingheriți de treburi, stârnește o mare tristețe și un grav semn de întrebare cu privire la existența solidarității umane și la semnificația faptelor tragice: „Ș-acelora însinguraţi,/ De lume uitați prea curând,/ Le e străin graiul nostru/ Ca limba pe alt corp ceresc./ Și tot se transformă în mit / Și-atunci, după ani ce-au trecut,/ Pe-un Campo di Fiori-nnoit, /Mânia aprinde-un poet" (*Campo di Fiori)*[12]. Tulburătoare sunt întrebările – adesea retorice – referitoare la cei vinovați de spaima cu care au „umplut cei mai frumoși ani" („...cine-i de vină? Și cine mi-a răpit/ Junia, Vârsta matură, să fiu năpădit/ De teamă în cei mai buni ani ai mei? Cine? Ah, cine-i de vină, o, Doamne, cine?" (*Cântecul cetățeanului).*

O pondere importantă în cadrul ciclului revine „poemelor naive", în care sentimentele umane (credința, speranța, iubirea, teama, regăsirea) se împletesc cu descrieri și impresii de natură și casnice, străbătute adesea de reflecții și gânduri ce atestă o îndelungată tradiție și axiologie. De aceea, de multe ori ele transpar în aserțiuni metaforice cu tentă aforistică („mici sunt oamenii, mari sunt operele lor"; „ce nu are umbră, nu poate trăi!"). Celelalte titluri (*Drumul, Portița, Coridorul, Scările, Sufrageria, Tablourile, Regatul păsărilor, Soarele* etc.) invocă efortul reluării vieții într-un cadru firesc, în care lucrurile cotidiene sunt evocate poetic și înzestrate cu semnificații noi. Speranța că nu totul dispare odată cu moartea, chiar dacă durerea după cel dispărut alterează sensul existenței, și încrederea în curgerea și continuitatea firească a vieții („pe lume va fi tot ce viața a lăsat,/iar

[12] Vezi traducerea integrală în volumul de față.

frunza juca-va pe râul sprințar"), însoțite de sentimentul iubirii conceput într-un context amplu, bogat („Văzul lăuntric înseamnă iubire"), generează o stare de optimism viguros, înviorător și necesar după experiența tragică a războiului: „Dar zorii pe cârje în ape pătrund/ Și soarele urcă sunând peste munți" (*Regăsire*). Însăși structura prozodică a versurilor din acest segment al ciclului, clasică și mai puțin complicată, sugerează tendința spre redescoperirea, în condiții normale, a echilibrului și a armoniei existente între om și mediul habitual.

Deși destinul poetului constă în a învăța „cum să caute măsura adecvată și cheia potrivită", precum și „ce-nseamnă să trăiești, ce-nseamnă să mori" (*Călătorie*), o anumită resemnare și amărăciune pun stăpânire pe el la capăt de drum. Acesta este prețul pe care îl plătește pentru a afla „Ce anume rămâne/ După respingerea primăverii și a tinereții,/.../După respingerea cântecului și a buchetului de vin/.../ Ce fel de sămânță se va salva,/ Din viață, din mărul despicat de lama luminoasă" (*Rămas bun*). Răspunsul este categoric, cu o pronunțată notă de pesimism: „Fiul meu, crede-mă, nu rămâne nimic./ Doar truda vârstei de bărbat,/ Linia destinului, în palmă./ Doar truda,/ Și nimic mai mult" (*Rămas bun*).

Ciclul se încheie semnificativ cu un imn dedicat Varșoviei, oraș martir, „cel mai frumos dintre imaginarele orașe și cel mai trist din cele ce există". Revine aici ca o obsesie dorința de eliberare de sub imperiul istoriei și al tragicului, nevoia „de a cânta festinuri/ și vesele zăvoaie în care m-a introdus Shakespeare" (*La Varșovia*)[13]. Ultima

[13] Vezi și *Historia literatury polskiej w zarysie* (sub red. lui Marian Stępień și Aleksander Wilkoń), t. 2, Varșovia 1983, p. 205; R. Matuszewski, *op. cit.*, p. 275.

strofă capătă semnificația unui deziderat programatic: „E jalnic să fii fără zâmbet/ Și două vorbe să repeți/ Pe-adresa voastră-a celor morți,/.../Două cuvinte s-au salvat: /Dreptatea și adevărul". Dincolo de ironia amară (fundalul poemului îl constituie ruinele războiului, deci o lume dispărută), este acesta un deziderat utopic în cazul lui Miłosz, căci, așa cum va demonstra lirica sa în continuare, șuvoiul năvalnic al vieții se va împleti mai departe cu noianul de întrebări tulburătoare, generate de tumultuoasa jumătate a secolului XX. Este cazul să reamintim aici atitudinea clară față de romantism, pe care Miłosz a exprimat-o în mai multe rânduri și care a reținut atenția criticilor. „Ar trebui să ne pară rău – mărturisește poetul – că în Polonia, ori de câte ori se discută despre așa-zisele teme mari, se alunecă în maniera romantică, sinonimă, s-ar zice, cu fidelitatea față de tradiție, dar o tradiție retezată de multe secole /.../ Cred că o cheie pentru viitor s-ar afla în considerațiile despre ironia artistică, persiflare, formele dramatice ale poeziei /.../ Cu tristețe afirm că în acest moment (imediat după război – n.n.) literatura polonă se îndreaptă spre renașterea romantismului./.../ Pentru polonezi ceea ce e romantic, e frumos, măreț, patriotic, național, general uman"[14]. Fără a se înțelege de aici că nu ar acorda importanța cuvenită romanticilor polonezi, cărora toate generațiile ulterioare le rămân profund îndatorate, poetul se pronunță mai curând de partea clasicismului, care reprezintă pentru el mai mult decât un stil, „o ideologie, formația unui scriitor, etica lui, un fenomen literar în mai multe ipostaze și

[14] *Apud* A. Zawada, *op. cit.*, p.102.

specii...".[15] Dar, cu toate acestea, nu se eliberează de această tradiție până la capăt, rădăcinile sunt prea adânci pentru a putea fi smulse fără urmă. Despărțirea de țară, emigrația, contactul cu poezia anglo-saxonă (îndeosebi cu poeții T.S. Eliot, W. Withmann, R. Jeffers pe care i-a tradus în polonă) au determinat, totuși, modificări substanțiale ale discursului poetic. De la modelul prozodic clasic, cultivat cu precădere la început, Miłosz ajunge la poemul digresiv, în care transpare esențializarea ideilor[16]. Structura intrinsecă a versului este determinată de încărcătura semantică. Forma în sine, deși nelipsită de ornamente, trece pe un plan secundar. Evident, asemenea afirmații trebuie să fie demonstrate prin analiză concretă, bazată pe celelalte cicluri, ulterioare *Salvării*. Merită să pomenim în acest sens poemul semnificativ *Ars poetica?*[17], din ciclul *Orașul fără nume* (1969):

Dornic am fost mereu după o formă mai amplă,
Care să nu fie prea din belșug poezie, dar nici prea mult proză

---

[15] *Ibidem*, p.104. De altfel, numeroase considerații și reflecții despre poezie în contextul romantismului și al clasicismului, al culturii în general, se găsesc în volumele de eseuri, îndeosebi în Czesław Miłosz, *Świadectwo poezji. Sześć wykładów o dotkliwościach naszego wieku* (*Mărturia poeziei. Șase prelegeri despre maladiile veacului nostru*), Varșovia, 1990, precum și în volumele critice semnate de M. Zaleski, *Przygoda drugiej awangardy*, Wrocław, 1984; A. Fiut, *Moment wieczny. O poezji Czesława Miłosza*, Varsovia, 1993; *idem*, *Czesława Miłosza autoportret przekorny*, Kraków, 1994; 2003; *idem*, *W stronę Miłosza*, Kraków, 2003. Vezi, de asemenea, A. Franaszek, *Miłsoz. Biografia*, Kraków, 2011.

[16] Cf. Czesław Miłosz, *Traktat poetycki*, Varșovia, 1996.

[17] Vezi și versiunea publicată în antologia *Laureații Premiului Nobel pentru Literatură* (red. Laurențiu Ulici), București, 1983, pp. 594-596 (trad. de Aurel Covaci).

Și să permită-nțelegerea clar, fără a provoca nimănui,
Autorului sau cititorului, chinuri de rang superior.

În miezul poeziei e ceva indescifrabil,
Se naște din noi taina și nu știm că ea e acolo
Și ochii-i mijim, de parcă din noi sare-un tigru
Ce stă-n lumină, trupul lovindu-și cu coada.

Într-o formă vădit provocatoare, „nepoetică", autorul formulează câteva gânduri importante cu privire la structura și sensul poeziei (vezi, printre altele, și volumul *Șase prelegeri despre maladiile veacului nostru*). Încă din prima „strofă" transpare grija pentru accesibilitatea versurilor, pentru receptarea adecvată a acestora. De asemenea, răzbate ideea că poezia nu se află totdeauna sub controlul strict al rațiunii. Influențată de Daimonion, ea este rodul unor forțe necunoscute, iraționale, oglindind ipostaze și viziuni diferite asupra lumii. De aceea se impune principiul selecției acelor ipostaze care să slujească binele și adevărul. Prin chipurile multiple pe care le îmbracă, poezia dispersează personalitatea poetului, dar constituie și o sursă de anihilare a „imprevizibilului flux și reflux al haosului interior"[18]. Rostul poeziei este de a arăta că „lumea e altfel decât ni se pare nouă" și de a ne aminti „cât este de greu să rămânem noi înșine,/căci casa noastră este deschisă, ușa nu are cheie/ și oaspeți nevăzuți intră și ies din ea". Dincolo de exprimarea individualității autorului, poezia, creația în general, trebuie să se situeze în zona înțelepciunii și a „spiritelor bune"[19]. Mesajul etic al lui Miłosz este incontestabil. Forma

[18] Cf. Czesław Miłosz, *Rodzinna Europa*, Varșovia, 1990, pp. 71-72.
[19] Vezi și R. Matuszewski, *op. cit.*, p. 278.

în sine contează mai puțin. În pofida bunei cunoașteri a speciilor și genurilor literare (înainte de război a scris imnuri, ditirambi, cânturi, poeme) și a abordării unor maniere stilistice variate, îl preocupă tot mai mult înlăturarea restricțiilor impuse de compartimentările tradiționale. Apropiindu-se de obiectul descris, Miłosz depășește granița dintre lirică și epică, poezie și proză, literatură beletristică sau utilitară. S-ar putea afirma că se produce adesea o interferență a speciilor, vizibilă îndeosebi în eseuri. Fragmente întregi ale realității prezentate capătă o aură poetică datorită metaforelor și comparațiilor plastice, după cum poezia abundă în elemente concrete, „prozaice", în reflecții filozofice și teologice, în citate livrești care justifică denumirea unor cicluri drept tratate (*Tratat moral*, 1947; *Tratat poetic*, 1957; *Tratat teologic*, 2003). Mai târziu, în „poezia" intitulată sugestiv *A fi poet* (*O byciu poetą*) și publicată în revista pariziană „Zeszyty Literackie"[20], Miłosz trece în revistă, într-o formă digresiv-reflexivă, multe dintre problemele fundamentale, care l-au preocupat necontenit: obiectul poeziei (esență intimă, creații mitologizate, conștiință a propriului trup), rolul cuvântului și metamorfozele sale („am trăit perioada când cuvântul nu se referea la lucruri, ci doar la textul despre lucruri..."), semnificația și metamorfoza trecutului („...trecutul este imperfect, cine trăiește mai mult știe că ceea ce a văzut cu propriii ochi crește în zvon, în legendă, în știre exagerată..."), legătura dintre artă și poezie, minciuna în artă, supraviețuirea operei de artă „deasupra grozăviilor vieții", sursele revigorării creației, fuga de realitate, devotamentul și dăruirea artistului etc., etc. Este acest

[20] Czesław Miłosz, *O byciu poetą*, „Zeszyty Literackie", Paris, 1995, pp. 5-10.

„poem", pe lângă alte versuri semnificative (*Cântecul cetățeanului, Bietul poet, Malurile Lemanului, Graiul meu credincios, Nu astfel, Sensul, Spre sfârșitul secolului XX* etc.), în care se conturează pregnant efortul definirii identității artistice, o prelungire a crezului manifest expus mai demult în *Ars poetica.*

Ciclurile succesive[21], publicate de Czesław Miłosz, dincolo de valoarea poetică intrinsecă, atestă maturitatea poetului, hrănită constant cu seva marii culturi și tradiții europene și universale. Dincolo de antinomia fundamentală (Arcadie – apocalipsă), în majoritatea volumelor se poate observa configurarea unui program axiologic, moral, construit pe valorile intrinseci ale omului, pe abordarea acestuia într-un context larg, nerestrictiv, pe măsura adevăratei sale personalități. De aici temele fundamentale, proprii existenței umane: timpul (*Muntele vrăjit, Tratat telologic, Capri, Râurile*), credința (*Grădina pământenelor plăceri, Tratat teologic, Scuzați, Despre rugăciune, Veni Creator*), memoria (*La Szetejnie, Iadul, Nicicând, orașule, Caffe Greco, Pe pământul nostru)*, istoria (*Rue Descartes*), moartea (*Scaiul, urzica, Celălalt spațiu, Orfeu și Euridice*) etc. Toate aceste teme mari sunt așezate sub semnul senzorialului. În pofida accentelor de deznădejde și suferință, observăm în lirica miłosziană un adevărat imn adus vieții (oameni, râuri, grădini, plante, animale, culori se constituie în imagini miraculoase, stârnind trăiri și emoții memorabile). Salvarea poetului și a lumii rezidă, printre altele, în salvarea propriei identități. Miłosz

[21] *Lumina zilei*, 1953; *Tratat poetic*, 1957; *Regele Popiel și alte versuri*, 1962; *Gucio cel fermecat*, 1965; *Orașul fără nume*, 1969; *Unde răsare și unde asfințește soarele*, 1974; *Imn despre Perla*, 1982; *Pământul neindiferent*, 1984; *Pe malul râului*, 1994; *Acel ceva*, 2000; *Al doilea spațiu*, 2003.

reprezintă din acest punct de vedere un exemplu admirabil. Oricât de patetic ar suna, calificarea propriei creații poetice din finalul cuvântării rostite la Stockholm („În adâncul său, poezia mea, așa cum mi se pare, a rămas sănătoasă, exprimând dorul după Imperiul Adevărului și al Dreptății")[22] atestă neîndoielnic vocația unui poet moralist. Un poet care „a dorit să fie bun și să nu umble printre păcătoși", a cărui „operă să aducă oamenilor folos și să atârne mai mult decât răul din mine" (*La Szetejnie*).

* * *

Antologia de față cuprinde o selecție riguroasă și reprezentativă, bazată pe ediția integrală Czesław Miłosz, *Wiersze wszystkie* (Poezii complete) 1 400 pagini, publicată de editura Znak de la Cracovia, cu prilejul sărbătoririi centenarului nașterii poetului (2011). Dincolo de criteriul cronologic, autorul selecției a urmărit în primul rând evoluția artistică a poetului, în funcție de cele trei spații culturale, care l-au marcat în mod evident: lituanian, polonez, francez și american. Trebuie spus că poetul s-a aflat sub influența gândirii artistice și filozofice a lui Oskar Miłosz, o rudă mai îndepărtată a sa, a lui W. Whitman și T. S. Eliot. De aici, printre altele, trecerea dinspre rigorile prozodiei clasice spre cultivarea unui gen de poezie reflexiv-digresivă, mai puțin preocupată de disponibilitățile tehnice. Există însă o mare varietate a ritmului interior, generată de alternanța picioarelor metrice și a accentului pe care poetul îl pune pe imagine sau idee. Poeta Passionaria

[22] *Op. cit.*, p. 248.

Stoicescu a depus un efort impresionant în redarea acestui ritm și a păstrării de fiecare dată a structurii silabotonice, sporind astfel, în mod incontestabil, valoarea versiunii românești.

Mulțumim și pe această cale Institutului Cărții de la Cracovia pentru sprijinul acordat în publicarea acestei prime antologii la peste trei decenii după ce poetului i s-a decernat Premiul Nobel pentru Literatură (în anul 1980).

Constantin Geambașu

Cântec

Gabrielei Kunat

Ea

Pământul se desparte de-un țărm pe care stau,
arborii lui și iarba lucesc tot mai departe.
Castani înmuguriți, mesteacăn de lumină,
nu vă voi mai vedea.
Vă-ndepărtați cu oameni obosiți,
cu legănatul soare precum un steag spre noapte,
mă tem de-nsingurare, eu am doar trup și-atât
– strălucitor în beznă, o stea cu mâini cruciș,
încât mi-e groază să mă văd. Pământ,
tu nu mă părăsi.

Corul

Din râuri dusă-i gheața, frunze-au crescut bogat,
pluguri arat-au câmpul, hulubi zboară-n zăvoi,
bat căprioare munții, cântări de nunți răzbat,
flori mândre se înalță, grădini se scaldă-n aburi.
Copiii joacă mingea, țopăie-n câmp cât trei,
femei spală-n pâraie și luna pescuiesc.

Noian de bucurie-i pe pământ, fără pământ nu-i chef,
sortit pământului e omul, pământ să aibă.

Ea

Eu nu te vreau, nu-mi ești ispită. Du-te, frate, senin,
atingerea încă-ți mai simt, ceafa încă îmi arde.
Nopțile noastre pătimașe amare-au fost, cenușă de nor,
iar zorii-au dat buzna roșind, peste lacuri
primii pescărușI trec și tristețea mă-mpinge să plâng,
dar nu mai pot, zac numai
numărând ceasul zorilor, ascultând rece foșnet
din plopii șui, uscați. Ai milă, Doamne, de mine.
Desparte-mi pământul de lacoma gură,
spală-mă de falsele-i cânturi.

Corul

Cumpăna plânge, peștii în plase tresaltă,
a pâine caldă miroase, merele năpădesc masa,
amurguri coboară pe scări, iar ele-s din trup fremătând,
totu-i zămislit din pământ, iar el perfecțiune înseamnă.
Se-apleacă grele vapoare, merg frați de aramă,
vite se mișcă alene, fluturi coboară în mare,
coșuri aleargă-n amurg iar zorii adastă în meri,
totu-i zămislit din pământ și-n pământ se va-ntoarce.

Ea

O, doar un bob în mine fără rugini de-ar fi,
măcar un bob în stare să reziste,
în leagănu-aplecat aș fi putut dormi
și pe-nserat, și-n zori.
Blând aș fi așteptat mișcarea să-nceteze
și adevărul să se-arate brusc
și apărat de un nou chip, străin
să văd floarea de câmp, piatra de câmp.
Atunci ei, trăitorii în sperjur,
ca algele pe fundul unui golf,
ar fi ca niște ace din păduri
pentru acel ce vede pădurea dintre nori.
Dar în mine nimic nu-i, doar groază,
nimic, doar negru val gonind.
Sunt vifor ce dispare și umflă sumbre ape,
vântoasă ce se duce fără-ntors,
un fulg de păpădie pe lunca neagră-a lumii.

Ultimele voci

În foale, la râu, ciocanul izbește,
un om plecat coasa repară
și-i luminează capu-n foc.

Aşchia primă-n tindă se-aprinde,
argaţii pe masă pun capul,
abur e-n străchini, greierii cântă.

Insulele – fiare în somn,
lacul se-aşterne în cuib şi toarce,
un fir de nor se-ngăduie deasupra.

Vilnius, 1934

Imn

Nu este nimeni între tine și mine.
Nici plantă bându-și seva din hăuri de pământ,
nici fiară, dar nici om,
nici vântul printre nori în preumblare.

Desăvârșite trupuri ca geamul transparent sunt.
Nemistuite flăcări ca apa ce spală obositele tălpi de trecători.
Cei mai verzi pomi ca plumbul au înflorit azi-noapte.
Nisip este iubirea, gurii uscate dat.
Ura, cană de sare acelui însetat.
Izbucniți, râuri; ridicați-vă brațele,
capitale! Eu, fiul sfânt al cernoziomului, voi reveni în cernoziom
ca și când n-am existat,
ca și când cântul, cuvântul le-ar fi creat
nu inima mea, nu sângele meu,
nu a mea durată,
ci un glas neștiut, impersonal,
chiar valu-n mers, chiar vântu-n cor, chiar legănatul copacilor
cu coroana-ntomnată.

Nu este nimeni între tine și mine,
dar forța dată mi-e.
Pe șesuri de pământ pasc munții albi,

se duc în mare, în cascada lor,
din ce în ce mai noi sori se înclină
peste-acel râu mărunt și negru, unde-am văzut lumină.
Nu sunt nici înțelept, nici priceput, nici credincios,
dar mi s-a dat putere, și ea sfâșie lumea.
Valul greu de țărm se izbește
și voi pleca, în întinderea eternelor ape mă voi întoarce,
iar tânărul val urma mi-o va-nveli cu spumă. O, beznă!
Colorată de-a zorilor geană,
ca smuls plămân din fiara mursecată,
te legeni blând, te duci la fund.
De câte ori n-am înotat cu tine
încremenit în miez de noapte,
auzind o voce peste biserica ta înfricoșată,
strigătul ciufilor, foșnetul negrei ierbi în tine-au crescut
și-au licărit două mere stând pe masă
sau foarfeca deschisă lucea –
iar noi eram asemenea:
merele, foarfeca, bezna și eu –
sub luna argintată, nemișcată,
asiriană, egipteană și romană.

Se primenesc primăveri, se unesc bărbați și femei,
copii somnoroși pe pereți mâinile-și plimbă,
sumbre uscături desenează cu degetu-n salivă,
se preschimbă forme, se descompune ceea ce părea de neînvins.

Dar între țările născând din adâncul mărilor,
între ulițele stinse pe al căror loc
se ridică munți construiți din planetă căzută,
față de tot ce a trecut și va mai trece
se apără ce-i tânăr, pur ca pulberea-n soare,
neiubind răul, nici binele iubindu-l,
trimis la ale tale uriașe picioare,
ca să-l zdrobești, să-l bătătorești,
ca suflul tău să învârtească roata,
iar de la acest gest să tremure schelăria firavă,
pentru a-i da lui foamea și altora sare, vin, pâine.

Nimic de tine nu mă desparte.

Dacă sunt soldat, aripa de pe coif ești tu,
obuzul, glonțul vâlvătăilor când ochim cu tine departe,
tu dai tot ce merită orice făptură vie.

Dacă plugar eu sunt, tu cu palmele mele trudești la moartea
buruienilor din ogor și seci bălțile
până dau roadele și ca mana picură vodca
în smerite gâtleje de popoare sub sete.

Celui visând puterea, tu, neagră draperie,
pe jos te-ntinzi, acoperind casele oamenilor.
În ceață dă stăpânul cu talpă de bronz
și sloiuri se rup ca de fier

și corul slăvind legiuitorul suie la cer,
înainte ca potopul să ne cuprindă.

Încă glasul cornului e mut
să-i cheme pe cei în văi răspândiți.
Roata carului ultim încă-n brazdă nu sună.
Între mine și tine nu e nimeni demult.

Paris, 1935

Nori

Nori, grozavii mei nori,
inima cum bate, ce regret al țărânii-n plânsori,
nori, nori albi și nescriși,
mă uit la voi în zori cu ochii-nlăcrămați
și știu că mă mână dorință, trufie,
și cruzime, sămânța disprețului;
cos așternut pentru moarta somnie,
iar cele mai vii culori ale minciunii mele
au mascat adevărul. Atunci îmi plec ochii
și viforu-l simt cum rece mă trece
înflăcărat, uscat. O, sunteți măreție,
păzitori ai acestei lumi, nori! Să adorm fie,
noaptea-n brațele ei să mă ia.

Vilnius, 1935

Precuvântare

Tu, cel pe care nu l-am putut salva,
Ascultă-mă.
Vorba simplă-nțelege-mi, de alta mi-e jenă.
Jur, n-am în mine magia cuvintelor.
Îți vorbesc prin tăcere ca norul, copacul.

Tot ce mă-ntărea pentru tine era muritor.
Finalul epocii l-ai luat ca pe-un nou început,
Inspirația urii ca pe-un lirism frumos,
Forța oarbă ca pe ceva perfect.

Iată valea apelor noastre lente. Podul enorm
Pierdut în albe cețuri. Iată orașul frânt,
Vânt ducând spre groapa ta pescărușii,
Când eu discut cu tine.

Ce-i poezia ce nu poate salva
Semințiii și nici oameni?
Neadevăr oficial,
Cânt de bețivani cu gâtul deodată retezat,
Lecturi dintr-un iatac de domnișoară.

O poezie bună am vrut, fără să știu,
Izbăvitoru-i țel târziu l-am înțeles,
Asta, doar asta este salvarea.

Au pus peste morminte mei sau mac
Mâncare pentru morții-păsări care vin.
Pun pentru tine-aici, cel de demult, o carte
Să nu te mai abați de-acuma pe la noi.

Varșovia, 1945

Întâlnire

Mergeam în zori de ziuă pe câmpul înghețat,
Aripa-n roșu se trezea, tot noapte-i.

Și brusc țâșni un iepure în față,
Unul din noi cu mâna-l arătă.

A fost demult. Azi nu mai este nimeni,
Nici iepure, nici cel ce-l arătase.

Iubire, unde-s oare și-ncotro merg
Mâna-n licăr, gestul fugii, grunjii –
Nu din regret întreb, ci din reflecții.

Vilnius, 1937

Campo di Fiori

În Roma-n Campo di Fiori
Măsline și citrice-n coș,
Pete de vin împroșcate
Și flori azvârlite pe jos.
Fructe rozii din adâncuri
Pun pe tarabe pescarii,
Struguri în negrul ciorchine
Cad pe-mpufatele piersici.

În piața aceasta, aici,
Pe Bruno Giordano l-au ars;
Rugul aprinde călăul,
Gloata din jur cască ochii.
Nici nu s-a stins bine focul,
Tavernele iar s-au umplut,
Măsline și citrice-n coș
Duc târgoveții pe umeri.

Campo di Fiori în minte
La călușei mi-a venit;
Eram la Varșovia-n amurg,
În mai, cu vesele muzici.
Cântul mai tare răsună

Decât răpăiala-n ghetou,
Se-nalță spre cerul senin
Mici cercuri din fumul de tun.

Zboară din casele-n flăcări
Zmeie negre, duse de vânt;
Cei din căluşei se întind
S-apuce fărâme-n văzduh.
Vântul din casele-n flăcări
Flutură fuste de fete,
Râde mulțimea voioasă
În blândul duminicii ceas.

Iese de-aici vreo morală?
Fie din Roma, Varşovia,
Toți vând, se-amuză, iubesc
Și ocolesc rug și cazne.
Și înc-o morală-ar mai fi:
Să treci peste tot și toate,
Uitarea ce se aşterne
Când focul e încă nestins.

Eu însă atunci mă gândeam
La cei care singuri dispar,
La Bruno, în clipa când el,

Pe rugul acela urcat,
În grai omenesc n-a aflat
Un singur, un unic cuvânt,
Lumii să-i spună adio,
Acelor ce vor fi rămas,

Ce-aleargă vinul să-l toarne,
Fructe de mare să vândă,
Măsline și citrice-n coș
Să care-n voiosul alai.
El fost-a departe de ei,
De parcă trecuseră veci,
Iar ei așteptat-au un strop
Ca el să-și ia zborul în foc.

Și-acelora însinguraţi,
De lume uitați prea curând,
Le e străin graiul nostru
Ca limba pe alt corp ceresc.
Și tot se transformă în mit
Și-atunci după ani ce-au trecut
Pe-un Campo di Fiori-nnoit
Mânia aprinde-un poet.

Varșovia – De Paște, 1943

Credință

Credință-i atunci când omul nu scapă
Un picur de rouă, o frunză pe apă
Și știe că sunt fiindcă așa-i necesar.
Chiar ochii de-nchide, chiar vis de-a visat
Pe lume va fi tot ce viața-a lăsat,
Iar frunza juca-va pe râul sprințar.

Credință-i și dacă o rană-nflorești
În talpă cu piatra, și-adânc te gândești
Că piatra-i făcută doar pentru-a răni.
Priviți umbra pomului, lungii ei clești
Și-o umbră de floare și umbre-omenești:
Ce nu are umbră, nu poate trăi.

Speranța

Speranța este pentru cine crede
Cum că nu-i vis țărâna, ci corp viu e
Nu minte-auz, rănește văz și grai.
Și lucrurile cunoscute mie
Sunt ca grădina când în poartă-i stai.

Să intri-n ea nu poți. Dar sigur este.
Dac-am privi de gânduri mai presus,
Am mai vedea cum în grădină crește
O floare nouă și-alte stele sus.

Spun unii cum că ochiul ne hoțește
Că nu-i nimic și tot e-nchipuit,
Speranța pentru-aceștia nu-nflorește.
Ei cred că după moartea ce cosește,
Cu cel plecat și lumea ia sfârșit
Răpită de o mână, tâlhărește.

Iubire

Văzul lăuntric înseamnă iubire
Așa cum privești obiecte străine,
Tu însuți un lucru din patria lor.
Iar cine privește așa n-are știre,
Își vindecă dorul de multe pricine
Și păsări și arbori prieten îl vor.

Atunci obiecte-ar jertfi și pe el
Oprit în al flăcării spornic eres.
Ce dacă adesea slujești fără țel:
Nu arde mai bine acel ce-a-nțeles.

Varșovia, 1943

Cântec despre sfârșitul lumii

În ultima zi
Albina unei flori îi dă ocol,
Pescarul își repară plasa.
Vesel se zbenguie în val delfini,
Micile vrăbii streașina o țin
Și-un șarpe auriu apare.

În ultima zi
Femeile pe câmp lucrează sub umbrele,
Un bețiv adoarme în iarba săracă,
Își strigă negustorii de legume marfa-n drum,
Luntrea cu pânze gălbui se-apropie-acum,
Viers de viori e-n văzduh
Ceru-nstelat să-l desfacă.

Iar cei ce tunete și fulgere-așteptau
Sunt dezamăgiți.
Iar cei ce-așteptau semne, zvonuri de arhangheli,
Nu cred că se-ntâmplă deja.
Cât timp soare, lună pe cer se-arată,
Cât timp bondarul roza cată,
Cât timp se nasc încă pruncii cei rumeni,
Nimeni nu crede c-ar fi așa.

Doar bătrânul suriu care proroc ar fi fost,
Dar nu-i proroc şi are o altă meserie,
Glăsuieşte legându-şi roşiile:
Alt sfârşit de lume n-o să fie,
Alt sfârşit de lume n-o să fie.

Cântecul cetățeanului

Piatra care a văzut secarea mărilor
Și-un milion de pești zbătându-se-n chin –
Eu, om sărman, văd o mulțime de oameni albi fără strai,
Neliberi. Văd un crab cu carnea lor hrănindu-se din plin.

Văzut-am prăbușiri de stat, pierdute nații,
Forța tirană, cum fug regii și-mpărații.
Pot spune acum, în clipa de față
Că sunt – deși dispare totu-n ceață,
Că bine-i câine viu decât leu mort să fii,
Ca în Scriptură.

Eu, un biet om sărman, stând pe un scaun rece, cu pleoapele închise,
Oftez și-n gând port stelele spuzite
Și spațiul neeuclidian și-ameba care se divide
Și mușuroiul de termite.

Când umblu sunt ca într-un somn, când dorm doar veghea
mi-e pricina,
Alerg ca hăituit, leoarcă transpirând,
Prin piețele pe care le-nalță doar lumina,
Sub ciobul marmorat al unei sparte porți
Aur și băutură vând.

Și nu o dată-am fost atât de-aproape,
Am tins spre inima metalului, focului, apei, țărânii,
Și necunoscutul s-a arătat
Cum se-arată pacea nopții ca răsfrântă în izvor
Și cum m-au primit roșcatele oglinzi ale grădinii,
Care se sting când le cuprinzi ușor.

Și-aproape, lângă geamuri, e sera lumilor
Unde paing și cărăbuș sunt cât planeta chiar,
Unde ca Saturn atomu-n mers luminează
Și-aici cosașii duc la gură ulciorul rece
În vara de jar.

Atât dorit-am, doar atât. La bătrânețe
Să privesc ca Goethe pământul în tăcere,
În recunoașteri și în împăcări
Cu opera, precum o fortăreață
Pe râu cu-abia lumini și umbre efemere.

Atât dorit-am, doar atâta. Deci cine,
Cine-i de vină? Și cine mi-a răpit
Junia, vârsta matură, să fiu năpădit
De teamă în cei mai buni ani ai mei? Cine,
Ah, cine-i de vină, o, Doamne, cine?

Și să gândesc pot numai la cerul înstelat,
La mușuroaie de termite.

Bietul poet

Primul gest este cântul,
O voce liberă ce umple munții și văile.
Și e bucuria,
Dar acest gest este unul răpit.

Și când anii au schimbat sângele
Și-o mie de sisteme planetare s-au născut și au murit în trup,
Stau poet, din cei vicleni și mânioși,
Cu privirile mijind răutăcios
Și cântărindu-mi pana
Vreau răzbunare.

Pun jos pana și-i dau muguri și frunze, cu flori se acoperă,
Iar mireasma copacului nerușinată-i, căci pe solul concret
Astfel de arbori nu cresc și-această mireasmă
E ca o ofensă adusă celor suferinzi.

Unii se retrag în dulcea disperare,
Tare ca tutunul, ca vodca băută în ceasul pierzaniei.
Unii au speranța celor proști, rozie ca un vis erotic.

Alții își află pacea în idolatria patriei,
Care poate dura mult,
Fără a depăși însă secolul nouăsprezece.

Dar mie dată-mi e cinica speranță,
Că de când am deschis ochii, n-am văzut decât flăcări și măceluri,
Doar nedreptăți, umilințe și jena celor trufași.
Îmi e dată speranța răzbunării pe alții și pe sine,
Căci am fost cel ce a știut
Și n-a tras pentru sine, în vreun fel, foloase.

Bietul creștin privește ghetoul

Albine năvălesc peste ficatul roșu
Și troienesc furnici un negru os,
Începe sfâșierea mătăsii și călcarea,
Încep să fie sparte sticlă, copac, aramă, nichel, argint,
Ghips, tablă, strune, frunze, surle, globuri, cristal.
Poc! Fosforic foc pe galben zid
Înghite păr de om și animal.

Albine umplu faguri de plămân
Și troienesc furnici osul cel alb,
Sunt sfâșiate pânză, in, cauciuc și piele,
Tot ce-i țesut, hârtie, materie, solz de șarpe, păr, sârme,
Pereți și-acoperiș iau foc și jaru-nhață din podele.
Rămâne doar Pământul nisipos, batjocorit, cu un copac
Uscat.

Abia săpând tunelul merge straja-cârtiță
Cu o lanternă mică și roșie în frunte.
Atinge trupuri îngropate, numără și se strecoară,
Distinge cenușa de om de multicolorii vapori,
Scrumul fiecărui om după alt ton de curcubeu.
Albine năpădesc urma roșie,
Furnicile-mpresoară locul de pe trupul meu.

Mi-e teamă, tare mi-e, de cârtița-străjer.
Umflată-i e pleoapa ca a patriarhului
Ce-a stat mult în lumini de lumânări
Citind a neamului mare carte.

Ce să-i spun eu, evreu al Noului Testament,
Ce-așteaptă de două mii de ani Isus să se întoarcă?
Trupul meu sfârtecat mă va trăda privirilor lui
Și mă va pune între cei ce-ajută moartea:
Cei necircumcișii.

La Varşovia

Ce faci, poete, pe ruine
La Catedrala Sf. Ion
În calda primăvară?

Ce gânduri ai sub vântul
Ce dinspre Vistula suflând
Dărâmături împrăştie?

Tu ai jurat că nu vei fi nicicând
La moarte bocitor.
Ai jurat să n-atingi niciodată
Rănile mari ale stirpei,
Ca-n sacru să nu le preschimbi,
În sacrul rău ce pândeşte
Veacuri la rând toţi urmaşii.

Însă al Antigonei plâns
Ce îşi caută fratele,
Clar este peste măsură
De-a rezista. Iar inima
Piatră. Şi-n ea insectă
Sumbra iubire e prinsă
A celui mai trist pământ.

N-am vrut așa iubiri,
Intenția nu mi-a fost asta.
Nu astfel mila mi-am dorit,
Intenția nu mi-a fost asta.
Mi-e pana mai ușoară
Ca fulgul colibri. Povara
Asta nu-mi stă-n puteri.
Cum aș locui în țara
Unde piciorul dă de oase
Și ele-s ale celor dragi?
Glasuri aud, zâmbete văd. Însă nu pot
Scrie vreo iotă, fiindcă cinci mâini
Pana strâns mi-o apucă
Și-mi cer istoria să le scriu,
A vieții și a morții lor.
Fost-am eu oare zămislit
Ca bocitoare să ajung?
Festinuri eu doresc să cânt,
Zăvoaie-n care Shakespeare chiar
M-a introdus. Lăsați o clipă
De bucurie la poeți,
Căci veți dispărea.

E jalnic să fii fără zâmbet
Și două vorbe să repeți

Pe-adresa voastră-a celor morți,
Voi, cei a căror viață
Nuntă s-ar fi voit
A gândului cu trupul,
Cânt, festin.
Două cuvinte s-au salvat:
Dreptatea și-adevărul.

Cracovia, 1945

Copilul Europei

1

Noi, cei ce respirăm plăcerea zilei
Și ne uităm cum pomii-n mai cu flori se-mpodobesc,
Suntem mai buni decât cei duși din lume.

Noi, cei simțind o bucurie în merinde
Și preț deplin punând pe a iubirii joacă,
Suntem mai buni decât cei din morminte.

De-aprinsele cuptoare păzite după sârme în care urlă vânt,
De lupte-n care rage văzduhul tot râvnit,
Prin har și viclenie, salvarea ne-am aflat-o.

Pe alții noi trimisu-i-am în locuri de primejdii
Întărâtând prin strigăte de luptă,
Din fața cauzei pierdute, noi retrăgându-ne.

Având de-ales a noastră moarte sau a unui prieten,
Noi moartea lui ales-am și-am gândit lucid: o, de s-ar împlini.

Etanș închis-am locul de gazat și-am furat pâinea,
Știind că ziua ce-o veni, va fi mai rea ca fosta zi.

Și binele și răul le-am știut, cum scris e-n soartă.
A noastră-nțelepciune rea n-are egal pe lume.

Fiind recunoscut și dovedit c-am fi mai buni noi decât ceilalți.
Creduli, entuziaști și slabi, neprețuindu-și prea mult viața.

2

Copil al Europei, tu să respecți tot ce ai dobândit.
Moștenitor de mult baroc și gotic din bazilici
Și-al sinagogilor cu plânset de seminții lovite.
Moștenitor al lui Descartes, Spinoza și al cuvântului "onoare",
Demn urmaș al lui Leonidas,
Tu să respecți tot ce ai dobândit în ceasul groazei.

Ai mintea exersată, gata să identifice
Rău și bun în fiecare lucru.
Mintea cea rafinată, sceptică, dându-ne bucurii
Despre care primele nații nu știu nimic.

Condus de acest intelect rapid vei afla
Justețea sfaturilor date.
Mierea zilei să-ți intre-n plămâni.
De-aceea-s reguli stricte și clare.

3

Vorba de-al forței triumf nu are cum fi,
Fiindcă ne aflăm în era când dreptatea învinge.

Nu pomeni de forță, spre-a nu avea acuze,
Că pe ascuns susții doctrine perimate.

Dator e orice șef logicii istoriei.
Adu-i acesteia cinstea cuvenită.

Gura habar să n-aibă de ce rostește ipoteza
Despre mâna ce-a falsificat experimentul.

Să nu știe mâna ta falsificând experimentul
Despre gura care rostește clar acea ipoteză.

Să știi incendiul să-l prevezi cu o rigoare pură,
Apoi să dai foc casei și să-mplinești ursita.

4

Să scoți planta minciunii din mica sămânță de adevăr,
Nu-i imita pe mincinoși disprețuind ce e real.

Falsul mai logic să fie ca-ntâmplările,
Cei plictisiți de drum să-și afle în el alinarea.

Dup-o zi de fals să ne-adunăm în cerc ales,
Plesnindu-ne în râs genunchii, când s-o vorbi de fapte.

Laude-mpărțind cu numele de isteține a minții
Sau laude cu numele talentului măreț.

Noi suntem ultimii ce știm să iscăm din cinism bucurii,
Ultimii al căror vicleșug de disperare-i aproape.

Se naște-o generație extrem de sobră-acum,
Ce ia de-a dreptul ceea ce noi râzând am acceptat.

5

Cuvântul tău să-nsemne nu ce înseamnă el,
Ci sensul împotriva cui folosit a fost.

Din ce-i ambiguu armă să-ți faci,
În enciclopedie să lași vorbele clare.

Nu judeca fără verificări cuvântul,
În cartoteci anume cine l-ar fi rostit.

Glasul patimii-i mai bun ca al rațiunii,
Căci cei delăsători istoria n-o schimbă.

6

Și nu iubi vreo țară: dispar așa, deodată.
Nici vreun oraș anume: ca mâine cade năruit.

Nici amintiri nu ține, pentru că din sertar
Fum otrăvit se-nalță pentru plămânii tăi.

Nici drăgăstos cu oameni să nu fii: dispar uşor
Sau sunt nedreptăţiţi şi îţi vor cere ţie ajutor.

Lacul trecutului nu îl privi: unda-i e coclită,
Alt chip ţi-o arăta, nu cel pe care-l ştii.

7

Ferit e mereu cel vorbind de istorie,
Cei morţi, în contra lui, nu s-or scula ca martori.

Poţi să le pui în cârcă ce fapte doreşti tu,
Răspunsul lor mereu va fi: muţenia.

Şi-n noapte deslueşti un chip al lor pustiu,
Pe care, la nevoie, poţi pune trăsături.

Şi mândru de puterea asupra celor duşi,
Le poţi schimba trecutul după-al tău chip, mai bun.

8

Râsul născut din stima pentru-adevăr
E-un râs cu care-n hohot duşmanii ţării râd.

Veacul satirei dus e. De-acum nu-i mai bârfim
Cu meşteşug în vorbe pe regii neghiobiei.

Aspri, cum la făptași de cauze stă bine,
Ne vom permite numai glumele cele mai măgulitoare.

Cu strânse buze și ascultând de-a noastră rațiune
Prudent să mergem în era focului eliberat.

New York, 1946

Note: Malurile Lemanului

Plopii cei luminoși și fagii roșii
Și-n brumărel, sub ceață, semeții pini.
Fumegă-n vale lacul. Sunt zăpezi
Pe culmi de munți, chiar de cealaltă parte.
Viața – ce lasă-n urmă? Doar lumina
Care ne face ochii să-i deschidem
În ceasul toamnei însorit. Se spune:
Aceasta-i! Și nici artă, și nici dar
Nu trec deloc peste ceea ce e,
Memoria inutilă forța-și pierde.
Cidru-n butoi miroase. Popa-ntoarce
Alb varul cu lopata-n fața școlii.
Aleargă pe-o cărare fiul. Puștii
Duc sacii cu castanele pe creastă.
De te-oi uita, Ierusalime, dreapta
Usucă-mi-se, așa rostea profetul.
Un tremur zgâlțâie ceea ce e,
Despică munți și frânge ce-i pădure.
Ceea ce a fost și va fi infestat,
Va transforma-n cenușă prezentul.

Iar fierbe lumea pură năvălind
Să nu stea-n loc memoria, nici gândul.

De toamnă ceruri tot ca-n pruncia mea,
Și chiar matur și iar la anii ninși
N-am să vă văd. Îmi picură peisaje
În inimă căldura lor blând, calmă,
Nu știu ce-otravă-n voi ne-nchide gura,
Cruce stau brațele, ochii privesc
Duși ca la vite. Iar cel ce află
Ritm, pace, eternul în ce-i peste tot
Dus e. Hai, vrei distrugerea a tot ce e,
Faci din mișcare eterna clipă
Precum un râu lucind în ceață? Da.

Coţofeneşte

Precum ţarca, eu, dar nu eu, treceam prin codru
Mirat că muza Mnemosyne a mea
Nu a răpit uimirii mele nimic.
Cârâia pasărea: „Coţofeneşte"
Mi-am zis. Dar ce-o-nsemna? Că-n veci n-o s-ajung
La inima ei, la ciocul ei, la zborul ei
Nou, mai mereu, când se lasă în iarbă,
Astfel că n-o voi cunoaşte vreodată.
Dar dacă nici coţofenescul nu e,
Atunci nici a mea fire nu există.
Şi cine-ar fi crezut că aflu astfel
Disputa universaliilor?

Montgeron, 1958

Învățătura

Din clipa când la casa cu streșinile căzute
Un medic de oraș tăie buricul,
Iar în livezi ștevia, loboda se-nmulțeau
Și cuiburi de pere stropite-n alb mucegai,
Eram în mâinile lumii. Putea sugruma
Primul meu țipăt, cu mâna ei mare-apăsând
Gâtul fîrav, ce stârnea gingășia.
De la oameni am luat nume de păsări, fructe,
În țara lor nu prea sălbatică am trăit
Și nici foarte rodnică, lunci, câmpuri arate
Și apă în luntrea din dosul tâmplăriei.

Învățătura lor de margini s-a lovit,
Ce-i drept, de marginile mele cu vreri sumbre,
Nesupuse nici mie, dar nici dorințelor lor.
Cei neștiuți sau doar după numele avut
În mine-au mas și eu, cu frică multă,
Cămări în mine-am ascultat cu trosnet
Și-n care nu te poți uita pe-a cheii bortă.
N-au însemnat nimic un Kazimierz, un Hrehor,
Nici vreo Margareta sau Emilia.
Dar orice defect al lor, orice era infirm

A trebuit să îl repet cu umilință
Și eram gata să strig: Voi sunteți de vină,
Că nu pot fi cum aș dori, ci doar eu însumi.
Soare izbea în carte păcatul cel dintâi
Și-ades când răsuna în ierburi blând amiaza
Îmi veneau în minte cei doi, cu a mea vină,
Cum calcă o viespe sub mărul din rai.

Nimic mai mult

Cândva ar trebui să spun cum mi-am schimbat eu
Părerea despre poezie, cum s-a-ntâmplat
De mă consider azi unul din negustorii
Și faurii Japoniei Imperiale
Ce versuri țes despre-nfloriți cireși
Și despre lună chiar, și crizanteme.

De-ar fi hetaire venețiene
Să descriu cum sâcâie păunul c-o nuia
Și din șirag de perle și din mătase fir
Să conturez piept greu și dâra de pe pântec,
Roșeața de la rochia cu nasturi,
Măcar așa cum comandantul ar fi văzut
În zori sosirea galioanelor cu aur;
Și dac-aș mai putea ca albele lor oase
Din țintirimul unde marea linge poarta,
În slovă să le prind mai tare ca un piepten,
Lumina ce-o așteaptă sub placă-n putregai,

De ne-ndoit aș fi. Din rebelul miez
Ce-ar țâșni? Nimic, frumosul poate.
Și-atunci ne sunt de-ajuns cireșii dați în floare
Și crizantemele, și luna plină.

Montgeron, 1957

Odă păsării

Complicată.
Inconștientă.
Ascunzând în spate mâinile cu pene.
Țopăind ca o șopârlă surie
Pe niște cibernetice mănuși
Care se-agață de ce ating.

O inegală.
O mai mare ca
Abisul, ochi de urechelniță-n iarbă
Rubiniu de la roata sorilor verzui-lila,
Decât noaptea-n galerii de furnică,
Și galaxia-n trupul ei,
Egală cu oricare alta.

Peste vrere, fără ea,
Te legeni pe ramuri peste iazurile văzduhului,
Unde-s palate înecate, turn de frunziș,
Terase umbrite de-aterizat pe lină.
Tu te înclini chemată și mă gândesc o clipă,
Când se destinde talpa, când se-ntinde brațul.
Locul unde-ai fost se mișcă, tu în dungi de cristal
Îți înalți inima caldă și tremurândă.

O neasemuită, indiferentă
La sonul *pta, pteron, brd.*
Peste nume, fără el,
Mișcare necertată-n chihlimbare.
Să-nțeleg din zborul tău ce mă desparte
De lucrurile pe care zilnic le numesc
Și statura mea verticală,
Deși pân-la zenit se lungește.

Dar ciocu-ntredeschis cu mine e mereu.
Atât de concret și dinlăuntru iubit,
Că înrudirea și extazul tău
Îmi suie-n tremur părul de pe cap.
Aștept atunci în tindă de amiezi,
Văd gura mică lângă lei de bronz
Și despuiata mână o ating
Sub drag parfum de clopot și izvor.

Montgeron, 1959

Fericire

Ce luciu cald e! Și cât de roz golful,
Brazi de proră, funii în tihnă
În ceața dimineții. Apa mării
Soarbe izvorul prelins ca prin flaut.
Hăt, colo în zări, sub arc de ruini
Vezi figurine mărunte spre tine,
Una-i cu-un roșu batic. Și sunt arbori,
Turnuri și creste în ceasul devreme.

Heraclit

De ei se îndura, el însuşi demn de milă.
Căci mila în oricare limbă se află dincolo de vorbe.
Sintactic chiar, neclară, cum i s-a reproşat,
Cuvinte aranjate cu sensul triplu,
Nimic nu vor cuprinde. Degete-n sandale,
Micul piept de fată sub mâna lui Artemis,
Sudori, ulei pe faţa acelui din vapor,
La General iau parte, există separat.
În vise regăsiţi şi dăruiţi doar sieşi,
Cu drag doar pentru izul din degradantul trup,
Pentru lăuntruri calde din pubianul puf,
Ţinem pe sub bărbie genunchii, ştim că-i Tot
Şi în zadar tânjim. Ai noştri-s animalici.
Fiinţa separată lumina ne-a răpit.
(Enunţu-îl poţi citi în ambele părţi).
„Aşa trufaş şi cinic n-a fost altul".
Căci neputând ierta, s-a torturat pe sine,
Că nu ne-a transformat un dram de conştiinţă.
Mila născu mânia. Din Efes dus a fost.
Om nu dorea să vadă. Stătea ascuns în munţi.
Mânca frunziş şi ierburi, spunea Laertius.
La ţărmu-abruptei Asii aşterne marea val.

(De sus nu vezi talazuri, doar marea și atât,)
Ecoul are-acolo un fel de clopoței.
Oare-al Furiosului Orlando strai curge,
Botul unui pește șterge rujul gurii
Radiotelegrafistei din luntrile de-abis?

Portret grecesc

Am barbă deasă și ochii-acoperiți
De pleoape, ca la cei ce cunosc prețul
A tot ce-i de văzut. Tac cum stă bine
Unui bărbat ce despre inimi știe
Că pot cuprinde mult mai mult ca vorba.
Chiar țara, casa, totul am părăsit
Nu pentru vreun câștig sau aventură.
Eu nu mă simt străin sus pe vapoare.
Chipul comun de-ncasator de taxe,
De-ostaș, de precupeț, străin nu-mi este.
Nici cinstea nu m-abțin ca să o dărui
La zei străini. Mănânc la fel ca alții.
Atât ajunge să spun despre mine.

Washington D.C., 1948

Pe pământul nostru

1

Când treceam prin oraşul cu oameni
(după Walt Whitman în traducerea lui Alfred Tom),
când treceam prin oraşul cu oameni,
prin acel port San Francisco, numărând pescăruşii,
mi s-a năzărit că între bărbaţi, copii şi femei există
ceva, nici noroc, nici nenoroc.

2

La amiază maldăr alb de cimitire pe munte:
oraşul din ciment strălucitor
lipit cu saliva de insecte dure
coteşte pe rând cu cerul în melcul drumului.

3

De-ar fi s-arăt ce-i pentru mine lumea,
aş lua un hârciog, un arici sau un sobol,
i-aş aşeza pe-un fotoliu seara la teatru
şi-ndesându-mi urechea spre botul lor umed
aş asculta ce spun despre lumina rampei,
despre sunetul muzicii, despre balet.

4

Am străpuns oare sunetul?
Apoi norii cu catedrale,
verdele extatic dincolo de forja porții
și liniștea, ciudat, alta decât cea pe care o știam.
Sunt aici, unde-i micul pumn al băbuței răsucit în rozariu,
izbitul bățului pe dale printre umbrele de măr.
Jenă sau nu
că mi s-au împlinit toate.

5

Trezindu-mă în zori, am văzut lacul cenușiu
și ca în orice zi, doi pescari într-o barcă ce păcănea ușor.
Apoi m-a trezit soarele strălucindu-mi în priviri
aflat pe defileul din partea Nevadei.
Între o clipă și alta multe-n somn am trăit
atât de clar, de parcă timpul dispăruse,
dacă ce a fost demult există mereu, nu a fost.
Și am speranța că într-o zi vor fi socotite:
regretul și dorința de-a exprima cumva
viața-ntru altă slavă, nu în cea proprie.
Vântu-ncrețise apoi apele ce sclipeau.
Am uitat. Neaua lucea pe munte.

6

Slova desprinsă din întuneric a fost para.
Am alergat în juru-i țopăind și-aripioare-ncercându-mi,
dar când era să-i sorb dulceața, tocmai atunci s-a-ndepărtat.
Mă-ndrept spre para de aur – văd grădina,
vopseaua scorojită la ferestrele de lemn,
măceșul și foșnetul oamenilor din trecut.
Mă-ndrept deci spre para cea untie și văd câmpul,
după gard pârâul și împrejurimile.
Mă-ndrept spre para pădureață și spre cea pergamută.
Degeaba. Între mine și ea țări, echipaje.
Așa voi viețui ca un fermecat.

7

Fete semețe, cu bărbia-n sus, se-ntorc de la tenis.
Peste oblica peluză sar stropi de apă.
Un sturz cu pas mărunt se-apropie și stă țeapăn.
Se-aprind în lumină eucalipții.
Stejarii rotunjesc umbra frunzei de mai.
Doar asta. Numai asta merită cântat: ziua.

Dar sub ea tumbe tot fac forțele primordiale
și demoni ce râd de cei naivi ce cred în existența lor,
se rostogolesc, bucăți de carne roșie,
cântă despre materia fără-nceput, fără rost

și despre-a agoniei clipă
când prin vicleșugul iubirii de sine
se-ntrezărește tot ce-am îndrăgit.

8

Și dacă Pascal n-a fost izbăvit
și firavele mâini, în care i s-a pus crucifixul
să fie oare el, ca o moartă rândunea
în țărână, sub bâzâit de muște verzui?

Și dacă ei toți, stând în genunchi cu palmele lor împreunate,
numărând milioane, miliarde, au sfârșit în iluzia lor?
Asta nu voi accepta. Le-oi da coroana.
Mintea umană-i minune, gura o forță
și uriașă chemarea, cât să deschidă Raiul.

9

Sunt prea rezistenți, încât dă-le ceva pietre,
și hrană rădăcini și-or făuri lumea.

10

Din Mozart i-au cântat la funeralii,
Căci nu era nimic să îi despartă
De nori, de lut, de veștedele dalii
Și se-așterneau tăceri prea mari sub bolta spartă.

Și ca la o serată princiară,
Când ritmu-i dat de ceara stalactitei,
Iar piepturile-n frac se înfioară
Lucind în șir de gulere-aurite

Mozart suna din buclele rotunde
Suind prelung, un funigel cu zborul,
Topindu-se deasupra-n golul unde
Trecea cu dâră turboreactorul.

El, necontemporan cu tot alaiul,
Ca un gândac sub scoarțe înghețate
Lucra chemând rugina, mucegaiul,
Să fugă până nu-s coroanele luate.

11

Paulina, casa ei are o fereastră spre livadă,
unde adun mere gustoase lângă cocină,
presând cu degetul mare de la picior bălegarul,
alt geam dă spre fântână (las să-mi cadă găleata,
să sperii verzile broaște din sălașul lor).
Paulina, mușcata, lutul rece, bătut,
patul tare și cele trei perne,
crucifixul de metal și icoanele
gătite cu palmier și roze.
Paulina-i demult moartă, dar există.

Și nu știu de ce sunt foarte convins că nu doar în conștiința mea.
Peste lituanianul ei chip aspru
țâșnesc fusul și tălpile ei goale și bătucite
stropite de apa de safir în care delfini
gâtu-ndoindu-și
plonjează.

12

Oriunde ai fi, ceru-n culori te împresoară,
la fel ca aici, intens oranj și violet,
mireasma frunzelor frecate-n palmă te însoțește
chiar și-n vis, păsările au nume
în limba locului: *towhee* e gata de masă,
pâine fărâme pe iarbă, iată-n zbor și *juncos*.

Oriunde ai fi, atingi coaja pomilor,
încercându-i porozitatea, alta, dar de-acasă,
recunoscător zi de zi soarelui,
oriunde ai fi, nu vei putea fi străin.

Era străin părintele Junipero, când pe un catâr
a sosit aici, și-a traversat pustiul sudului?
I-a găsit pe frații piei roșii. Mintea, memoria
nu le-aveau ascuțite. Au mers
dinspre Eufrat, Pamir și colinele Chitai,

încet, cât poate oricare generație
să-și atingă țelul: loc bun de vânat.
Și unde-apoi uscatul s-a afundat
în marea lină, au trăit milenii
până ce au uitat tot despre grădina raiului
și nu au învățat răbojul timpului.
Părintele Junipero, născut la Mediterana,
le-a adus vești despre primii părinți,
despre semne, promisiuni și așteptare.
Le-a zis celor exilați, că-n patrie
vinovăția a fost ștearsă ca praful
de pe frunțile lor udate.
Era ceva ce auziseră ei demult.
Dar stăteau foarte prost cu atenția
și predicatorul a trebuit s-atârne de gât pulpa de cerb friptă
pentru-a le ispiti privirile.
Atunci însă plescăiau rău, încât el nu putea vorbi.

Totuși au luat în stăpânire în locul meu
stânci pe care doar balaurii cei muți
se-ncălzeau de la începuturi, ieșind din mare.
Și-au țesut strai din penaje de păsări colorate,
iar mâna bronzată, dând la o parte poalele, arăta: asta.
Și țara era de-acum cucerită.

13

Mustăți de iepure și gâturi de puf
ale rățuștelor negre-gălbui, foc
lunecos de vulpe îi mișcă la fel
pe stăpân, pe nevolnic. La fel muzica
născută sub copaci. Tambur, flaut
sau armonică sau de la gramofon
jazz behăit din vocea djinnilor.
Zboară-n nori scrânciobul, iar pe cei privind de jos
i-a amuțit rău bezna de sub fustă.
Cine n-a visat la castelele lui de Sade?
Când a a a se freacă iar mâinile
și treci la treabă: să-nțepi cu pintenul
domnișoarele stând la rând pentru o cursă
sau maicilor goale, dar în ciorapi cu plasă,
să le impui cravașatul, mușcând un cearșaf.

14

Cabeza, tu ești cel ce știe totul despre civilizație.
Contabil din Castilia, ce ți-o fi venit
să cutreieri unde nu-i nicio noțiune,
nicio cifră, nicio dâră de pană-nmuiată-n cerneală,
doar luntrea-n nisipuri, zvârlită de valuri,
târâtul gol sub ochiul indienilor nemișcați

și plânsul brusc în pustiu de cer și mare,
vaierul: că nefericiți sunt chiar și zeii.
Șapte ani ai fost sigur zeul lor prevestit,
bărbos, albicios, lovit, dacă minunea nu a reușit.
Șapte ani de mers din Golful Mexic până în California,
hu-hu-hu-ul tribal, spinul continentului.
Dar apoi? Cine-s eu, dantela manșetelor,
nu-i a mea, nici masa cu lei și nici evantaiul
donei Clara și nici gheata ei de sub fustă.
Pe burtă, marș! Pe burtă, marș!
Cu vopsea de război dați-vă coapsa.
Lingeți solul. Wha, wha, hu, hu.

Berkeley, 1961

Nicicând, oraşule

Nicicând, oraşule, nu te-am putut părăsi.
Era lungă mila, dar mă întorcea ca pe-o piesă de şah.
Alergam pe pământul ce se învârtea tot mai repede
Şi-acolo veşnic eram: cu cărţi în ghiozdanul meu
Holbându-mă la colinele de după turnurile Sf. Iacob,
Unde se mişcă un căluţ şi un om mărunt după plug
Duşi dintre noi cei vii, demult, fireşte.
Da, nimeni n-a înţeles societatea sau urbea,
Firme precum Kin Lux şi Helios, Halpern, Segal,
Nici promenada cu sonorul nume Mickiewicz.
Nu, nimeni nu a înţeles. Nimeni n-a reuşit.
Dar când viaţa se mistuie pe-o singură speranţă:
Că într-o zi, acută ea va fi şi transparentă,
Atunci ne pare rău.

Berkeley, 1963

Trei conversații despre civilizație

I

Ăsta-i statul
negru de furie
dând un răspuns în doi peri
grețos față de străini.

Ăsta-i statul
răgete în gol
în portul cocioabă
în alcool de sărmani.

Hermanțiu, de-aș răsuci inelul
și-ar pieri cartierele prin care șirul
nostru trece iute spre a nu vedea ochii țintind în gol,

dacă-n loc de constrângerea zilei și, ca să zic așa,
de păroase jocuri cuvenite trupului,
spălați de zor, prefăcându-se că nici nu put,

oamenii ar mânca dulciuri la teatru
și s-ar topi de amorul păstorului Amyntas,

iar ziua ar citi Summa, cam prea greoaie,
nimeni n-ar mai fi bun de cazarmă. Statul s-ar prăbuși.

II

Da, e drept că peisajele s-au schimbat ușor.
Unde erau păduri, acum sunt fabrici și cisterne.
Apropiindu-ne de poduri peste râu, ne astupăm nasul,
în albie clor și petrol și destul metil,
plus secrețiile din Cartea Abstracțiunilor:
fecale, urină și spermă moartă.
O mare pată otrăvește peștii în mare.
Unde creșteau trestii și papuri pe malul golfului,
e doar rugina fiarelor vechi, scrum și cărămidă.
Am citit în vechii poeți despre parfumul țărânei
și despre licurici. Azi ocolim câmpiile.
Treci rapid de zona chimică a agricultorilor.
Stârpite-s insecta și pasărea. Plictisit mai e omul,
stârnește praf după tractor, se apără de soare.
Ce să regreți aici? Rechinul? Tigrul sau leul?
A doua Natură-am creat după chipul celei dintâi,
pentru a nu ni se părea uneori că mai trăim în rai.
Poate atunci când Adam s-a trezit în grădină,
animalele se lingeau pe bot, căscând prietenos,

iar colții lor și cozile izbind coastele
erau figurative și sfrânciocul roșu
numit mai târziu, mult mai târziu, *Lanius collurio,*
nu-nfigea ciocul în spinii porumbarului.
Totuși, fără clipa asta, ce știm despre Natură,
nu-i în favoarea ei. Nici a noastră nu-i mai rea.
Și vă rog eu mult, haideți să nu ne mai plângem.

III

De n-aș fi știut nimic, doar un singur lucru:
prin ce-i altfel regretul păcatului de-al ambiției.

Apar coridoare din arborele de-altădată,
un pantofior de atlas se aude pe panta calmă,
ceafa dragă, parfumu-i dăinuie-n veac,
dar aleargă zbirii cu dovezi ale crimei:
sânge la marginea urbei și cuțitul uitat.
Și când mă urmăresc până în zori pe scară
nu-nțeleg, cad agățându-mă de draperii,
dacă disperarea mea-i regret perfect
sau doar jena că pier fără onoare.
Apoi în oglindă îmi privesc ochii umflați.
Și de aceea, se pare, i-am scris lui Alexander,
sfătuindu-l cum să strunească grupările de tineri

(vei găsi asta, Hermanțiu, sub anul 1820).
Nu-i suportam pe elevii prostului de Jean Iacob,
invidiindu-i că încă mai credeau în noblețea lor*.

Berkeley, 1963

* Sunt împotriva notelor pe care le face autorul, dar, din păcate, nu poate fi evitat aici un comentariu. Numele Hermanțiu este ales la întâmplare și nu semnifică niciun personaj istoric. În schimb, în partea a III-a își povestește visele ca un apărător pesimist al ordinii din vremurile Sfintei Alianțe, desigur, un Metternich, de vreme ce tocmai el îi scria în 1820 țarului Alexandru I o scrisoare care conținea o analiză exactă a consecințelor politice ale Romantismului (deși nu a folosit acest termen). Îmi vine în minte, de asemenea, că, într-o anumită măsură, conținutul poeziei mele reamintește convorbirile despre englezoaica asfixiată, dintre țarul Nicolae și Marele Prinț Constantin, la Słowacki (vezi piesa în versuri *Kordian*, tradusă și în limba română de Passionaria Stoicescu și Constantin Geambașu, București, Paidiea, 2010, n.t.).

Dorm mult

Dorm mult și îl citesc pe Thomas d'Aquino
adică „Moartea lui Dumnezeu" (text protestant).
În dreapta golful pare-a fi din cositor,
iar peste golf orașul și-n zări oceanul,
peste ocean tot apă până-n Japonia.
În stânga mici coline cu iarbă albă,
după coline-o vale irigată, unde se seamănă orez,
iar peste vale munți și niște pini gălbui
și peste munții-nalți, deșert și oi.
Când nu puteam rezista fără alcool, mergeam cu alcool,
când nu puteam să stau fără țigări și cafea, mergeam cu tutun și cu multă cafea.
Eram curajos. Harnic. Un model de virtute.
Dar asta nu folosește la nimic.

Domnule doctor, mă doare.
Nu aici. Nici aici. Nu mai știu.
Poate de insule și continente,
de vorbe nerostite, de bazare și flaute
sau de băut în oglindă, fără șarm,
deși urma să fie un soi de arhanghel
sau poate chiar de Sfânt Gheorghe aflat în drum pe Calea Świętojerska.

Domnule vraci, zău, mă doare.
Mereu am crezut în vrăji și în magie.
Firește că femeile au doar un singur suflet și e catolic,
dar noi avem două.Când începi dansul,
în vis vezi depărtații pueblos
și chiar teritorii inexistente.
Pune-ți, hai, amuleta din pene,
trebuie să-i salvezi pe ai tăi.
Eu am citit enorm de multe cărți, dar nu le cred.
Când ne doare, ne-ntoarcem la unele râuri,
ținminte-acele cruci având semnul soarelui, dar și-al lunii
și vrăjitorii cum trudeau din greu, când apăreau epidemii de tifos.
Trimite-ți celălalt suflet peste timp și munte.
Spune, voi aștepta, ce-ai văzut?

Berkeley, 1962

Ditiramb

Multe-am văzut pe-acest pământ, iar munții de malahit
când soarele apune de raze sunt mereu primiți cu cântec și smerenie.

Același dans de primăvară cheamă, când sub grohotișul de bazalt,
cârduri de păsări se scufundă în apele golfului clare.

Și vidra marină cu brațul aripă se joacă în spumele de pe lângă Lobos.

Iar în ceață ard flori roșii pe albia defileurilor în aburi.

Nimic nu s-a adăugat și nimic nu s-a luat, lume netulburată, perfectă,
neatinsă.

Nu s-a păstrat memoria despre ceva ce ar fi fost numai al nostru.

Melodia muzicuței de departe, din anii nesiguri sau poteca
pe care ne-am răsturnat, uniți în acea sărutare.

In dormind pe vârtelniță, mere în paie și grâu, discurile
maronii pe pieptul verișoarei Antolka.

Țăcănitul de mitraliere pe acea câmpie scobită de șanțurile
antitanc sub vălul sfâșiat al cenușiilor zori.

Cine va confirma, cine va spune somnului „al meu"
chemat în zadar, în zadar?

Merg moartele noastre foşnind în rochii ale Renaşterii,
se uită lung şi îşi pun la gură degetul.

Tovarăşi în zale s-au aşezat la masa de şah, punându-şi
coifurile alături.
Iar puterea cea dragă, aur viu în sânge, distruge pe vecie
numele nostru pustiit.

Berkeley, 1965

Când lună-i

Când lună-i şi se plimbă femeile-n rochii înflorate
Mă miră privirea lor, genele şi tot aranjamentul lumii.
Îmi pare că dintr-o înclinaţie reciprocă,
Ar putea decurge adevărul definitiv.

Berkeley, 1966

Veni Creator

Hai, vino, Sfinte Duh,
îndoind (sau chiar ne-ndoind) iarba,
ivindu-te (sau nu) ca flacăra deasupra capului,
când este vremea secerişului sau când intră tractorul să are
în valea plină de nucet sau când omăturile
prăvălesc brazii ciunți din Sierra Nevada.
Sunt doar un om, deci am nevoie de semne vizibile,
iute mă plictisesc să-nalț scara abstracției.
Te-am rugat ades, știi tu, ca fața din biserică
o mână-n sus să urce pentru mine o dată,
măcar o dată, dar știu că semnele-s doar omenești.
Astfel, trezește-un singur om, oriunde pe pământ,
(dar nu pe mine, căci știu ce-i bunul simț)
și dă-mi voie ca, privindu-l pe el, să te-admir pe Tine.

Berkeley, 1961

Blestem

Frumoasă-i, de ne-nvins raţiunea umană.
Nici gratii şi nici sârme sau chiar batjocorite tomuri
Şi nici pedeapsa cu exilul nu-i pot sta împotrivă.
Ea stabileşte-n limbă universalele idei
Şi mâna ne-o conduce, astfel scriem cu literă mare
Adevăr şi Dreptate, iar cu mică, fals şi strâmbătate.
Dincolo de ce e, ea-nalţă ce ar trebui să fie,
Duşman al deznădejdii, prieten al speranţei.
Ea nu ştie evreu ce-i, nici grec, nici sclav şi nici stăpân,
Lăsându-ne pe noi lumea s-o gospodărim cu toţi.
Din larma găunoasă a slovelor trudite
Salvează fraze riguroase, clare.
Ea ne aminteşte că totu-i nou sub soare,
Deschide palma-ntărită a ceea ce a fost.
Minunată şi prea tânără-i Filo-Sofia
Şi neam îi este Poezia în slujba Binelui.
Natura-ntreagă abia ieri naşterea le-a sărbătorit,
Vestea munţilor au dus-o ecoul, inorogul.
Timpul fără margine le e, slăvit prieteşugul,
Duşmanii lor s-au condamnat la distrugere.

Berkeley, 1968

Ars Poetica?

Dornic am fost mereu după o formă mai amplă,
Care să nu fie prea din belşug poezie, dar nici prea mult proză
Şi să permită-nţelegerea clar, fără a provoca nimănui,
Autorului sau cititorului chinuri de rang superior.

În miezul poeziei e ceva indescifrabil,
Se naşte din noi taina şi nu ştim că ea e acolo
Şi ochii-i mijim, de parcă din noi sare-un tigru
Ce stă-n lumină, trupul lovindu-şi cu coada.

Astfel se spune pe drept că poezia-i dictată de-un demon,
Deşi-i exagerat să crezi neabătut c-ar fi de-un înger
Şi-i greu să înţelegi trufia de poet,
Dacă îi e ruşine s-arate slăbiciunea.

Ce om cu cap doreşte să stăpânească demonii
Gospodăriţi în el, precum la ei acasă, vorbind mulţimi de limbi,
De parcă n-ar fi fost de-ajuns gura şi pana să i-o fure
Şi-ncearcă pentru-a le fi bine soarta să-i schimbe?

Căci ce-i lovit de boală azi are preţuire,
Se va gândi vreunul că glumesc doar
Sau c-am descoperit încă o nouă cale
Arta de-a lăuda cu ironia-n sprijin.

A fost un timp când doar citeam cărţi înţelepte
Ce ne-ajutau să trecem durere şi necaz.
Dar nu-i acelaşi lucru cititu-a mii de cărţi,
Care provin adesea de la psihiatrie.

Cu totul alta-i lumea decât ni s-ar părea
Şi noi suntem tot alţii decât în flecăreli.
Cinstea e aşadar păstrată în tăcere,
Respectul câştigând de la vecini şi rude.

Folosul poeziei e că-i amintitor
De cât de greu îţi este acelaşi să rămâi,
Căci casa ni-e deschisă şi cheia-n uşă nu-i
Şi nevăzuţii oaspeţi tot intră şi tot ies.

Firește, ce spun eu aici, nu e poezie,
Căci versuri avem voie de scris rar şi-anevoie
Din tot ce-apasă obligând şi cu speranţa
Că duhul bun nu răul instrumentează-n noi.

Graiul meu credincios

Graiul meu credincios,
mereu te-am slujit.
În fiece noapte îți așterneam boluri de culori,
ca să ai de toate: mesteacăn, și licurici, și mugurar
păstrate în memoria mea.

Ce de ani a durat.
Ai fost patria mea, fiindcă alta nu am avut.
Am crezut că vei fi și intermediar
între mine și oameni buni,
chiar dacă erau douăzeci, zece
sau încă nu se născuseră.

Acum îmi recunosc îndoiala.
Sunt clipe când mi se pare că viața mea s-a irosit.
Căci tu ești graiul celor înjosiți,
graiul celor neînțelepți, care se urăsc
poate chiar mai mult decât alte popoare,
graiul intimilor,
cel al scrântiților,
bolnavi de ce e nevinovat.

Dar fără tine cine-s eu.
Doar un şcolar în ţară-ndepărtată,
a success, fără frici şi umilinţe.
Dar cine sunt eu fără tine.
Un filozof precum oricare.

Ştiu, asta-mi va fi deci educaţia mea:
faima individualităţii răpite
Greşitului din moralitate,
covor roşu aşterne Marele Lăudător,
şi-n acelaşi timp lanterna cea magică
proiectează imagini din clocotul uman şi divin.

Graiul meu credincios,
poate că eu este necesar să te salvez.
Aşadar, îţi voi pune-n continuare boluri de culori
luminoase şi curate dacă e posibil,
căci necazul cere rânduială sau frumos.

Berkeley, 1968

Misiune

Gândesc fricos și-nfiorat că viața-mi s-ar împlini
Doar de-aș fi în stare de-un spovedit în public
Dând pe față minciuna, a mea și-a epocii mele:
Aveam voie să scoatem răcnete de pitici și de demoni,
Dar cuvintele pure și demne erau interzise
Sub pedeapsă aspră: cine-ar fi-ndrăznit să le rostească
Pe sine se considera cel pierdut.

Berkeley, 1970

Ceasul

Soarele aprins pe frunze, zumzetul dens de cărăbuș,
Peste râu, departe-n zări, un gângurit ca-n vis
Și izbitura de ciocan nu doar pe mine mă bucură.
Îi așteaptă, de-a gata, pe toți care își spun: că sunt muritori,
Pentru a lăuda viața ca mine, asta-i fericirea.

Berkeley, 1972

Economia divină

O astfel de clipă, că voi apuca nu am crezut.
Când Dumnezeu cel de pe coline
Și din cer, *Kyrios Sabaoth*,
Îi va umili astfel pe oameni,
Lăsându-i să facă după pofta inimii,
Să scoată pilde, fără-a le spune ceva.
Era un spectacol neasemănător, e drept,
Cu ciclul secular al regalelor drame.
Drumurilor pe stâlpi de beton, urbelor din sticlă și fier,
Aeroporturilor mari cât un stat tribal,
Deodată le-a lipsit principiul și au căzut
Nu în somn, ci pe viu, fiindcă lipsite de sine
Durau cum durează tocmai ce n-ar trebui.
Din arbori, din pietrele de câmp și din lămâi
Materia a dispărut și spectrul lor
S-a dovedit un vid, un fum pe peliculă.
Și roia spațiul dezmoștenit de obiecte.
Peste tot era nicăieri și invers.
Ca argintul, litere se clătinau, fugeau.
Mâna nu putea să deseneze semnele de palmier, de râu, de ibis.
Larma celor mai multe limbi a anunțat moartea slovei.
Vaierul a fost interzis, doar lui însuși se mai plângea.

Oamenii atinşi de un chin deloc înţeles
Şi-au dat jos straiul, ca goliciunea lor s-aducă judecata.
În zadar tânjeau după groază, îndurare şi furie.
Prea puţin justificate
Erau truda şi odihna,
Chipul, părul, şoldurile
Şi oricare existenţă.

Berkeley, 1973

Chemare la ordine

Ai striga
Fiindcă lumea-i nebună.
Oricine. Dar ţie nu se cade.

Din care nisip,
Nămol şi secreţii,
Şi aşchii rebele
Ţi-ai lipit castel împotriva probei mării,
Deja atins de val.

Şi ce haos
Măsurat de-aici până aici.
Care *abyssus*
A fost văzut şi nepovestit.
Ce teamă
Faţă de ce eşti.

Da, se arată.
Nu-i ce pare.
Se numeşte,
Rămâne nenumit.
Se-nfăptuieşte,
Dar e ne-nceput.

Linge-al tău castel
Marea în doliu
Cu tonuri de vin,
S-aline fala.

Totuși ai știut
Aproape din nimic.
Nu-i treaba minții,
A virtuții.
Deci cum să condamni
Nechibzuința lor.

1969

Suveranul Albaniei

Poate mi-a fost datoria plătită
Și pentru limba mea am făcut tot ce-am putut,
Știind că voi avea în schimb tăcerea?
Se micșora și se tot micșora. Se făcea chiar pigmee.
Am devenit un mare poet al Albaniei,
Zâmbetul damei și-atenția regentului
Ar fi azi, din păcate, un premiu dat târziu.

Berkeley, 1972

Nu astfel

Iartă-mă. Am fost strateg la fel ca mulți dintre cei ce se strecoară
noaptea
pe lângă omenești clădiri.
Calculam unde stau străjerii înainte de a îndrăzni să mă apropii de
granițele închise.
Știind mai mult mă făceam că e de ajuns mai puțin, nu așa ca acei
care au lăsat mărturie,
Indiferenți la împușcături, la goana din tufe și la sfidare.
Fie ca înțelepții și sfinții, mă gândeam, să aducă daruri întregului
pământ, nu limbii.
Eu apăr bunul nume, fiindcă limba este măsura mea.
Limba idilică, de copil, care schimbă sublimul în duios.
Și se destramă imnul sau psalmul dirijorului de cor, rămânând
colindul.
Vocea nu mi-a fost mereu plină, o altfel de recunoștință doream
să aduc.
Cu dărnicie și fără ironie, gloria celor nevolnici.
De peste șapte granițe, sub luceafărul dimineții.
În graiul de foc și de apă, al stihiilor.

Berkeley, 1972

Atât de puțin

Am spus atât de puțin.
Zile scurte.

Zile scurte.
Nopți scurte.
Ani scurți.

Am spus atât de puțin.
Nu am apucat.

Inima mi-a obosit
De admirație,
De disperare,
De zel,
De speranță.

Gura leviatanului
S-a închis asupra mea.

Zăceam gol pe malurile
Pustiilor insule.

M-a răpit în abis cu ea
Alba lumii balenă.

Și acum nu știu
Ce-a fost adevărat.

Berkeley, 1969

Despre îngeri

Vi s-au luat straiele albe,
Aripile, existența,
Eu totuși vă presimt
Mesageri.

Unde-i răsturnată-n partea stângă lumea,
Țesătura grea tricotată-n stele și-animale,
Vă tot preumblați privind la șirurile sincere.

Statul vostru scurt pe-aici
Probabil la ceas de luceafăr, dacă cerul e fără nori,
În tril de pasăre cântat din nou
Sau în parfum de mere în amurg,
Când farmecă livezi lumina blând.

Spun unii născociți c-ați fi,
Dar nu au cum să mă convingă,
Fiindcă lumea chiar s-a născocit pe sine.

Dovada – chiar vocea ar fi.
Ea aparține clar ființelor luminoase,
Ușoare, cu aripi (și de ce nu),
Înfășurate în fulger.

Din vis cunosc această voce
Şi ce-i ciudat e că am înţeles cumva
Ordinul ei într-un limbaj suprapământesc:

Iar e zi,
Înc-o zi
Fă tot ce poţi.

1969

Dar

Ce fericită zi.
Ceața s-a dus în zori, eu lucram în grădină.
Colibri zburau deasupra florilor de caprifoi.
Și nu-mi doream nimic din tot ce-avea pământul.
Și nu știam pe nimeni să merite invidia mea.
Tot ce se-ntâmplase rău, uitasem.
Nu mă rușinam la gândul c-am fost cel ce sunt.
Nicio durere nu simțeam în trup.
Îndreptându-mă, vedeam marea de-azur și pânzele.

Berkeley, 1971

Muntele vrăjit

Nu mai țin minte exact când a murit Budberg, poate-acum doi sau trei ani.
Și nici Chen. Acum un an sau mai demult.
Curând după sosirea noastră, Budberg cel melancolic și blând,
A spus că la-nceput e greu să te obișnuiești,
Fiindcă-aici nu-i vreo primăvară, vară, toamnă, iarnă.

„– Visam mereu zăpezi, păduri de mesteacăn.
Unde-aproape nu-s anotimpuri, nici timpul nu-l simți cum trece.
Acesta e, veți vedea, muntele vrăjit".

Budberg: nume vechi, de când eram copil.
Însemna mult în ținutul Kiejdany,
Acest neam de ruși din Prusia baltică.
Nu i-am citit vreo lucrare, erau speciale.
Iar Chen, se pare, a fost un poet însemnat.
Trebuie s-accept pe cuvânt, căci a scris doar în chineză.

*

Toamnă caldă, vară rece, copacii-nfloresc în iarnă.
Primăvara nu vine cu nunta de colibri.
Doar arțarul fidel își leapădă an de an frunzele,
Că doar așa au învățat strămoșii lui.

*

Simțeam dreptatea lui Budberg și ea mă revolta.
Deci nu voi primi putere și nu voi salva lumea?
Nici glorie n-o să am, nici tiară, nici coroană?
Pentru asta am exersat eu, Unicul,
Să scriu pescărușilor și cețurilor mării,
Să ascult cum mugesc jos sirenele vapoarelor?

Până a trecut. Cine? Viața.
Acum eșecul nu mă rușinează.
O mohorâtă insulă cu glas de foci
Sau deșertul încins, și cam asta ne ajunge
Ca să rostim un *yes, da, si.*
„Până și în somn lucrăm la devenirea lumii".
Tenacitatea naște tenacitate.
Prin gesturi făuream un șnur nevăzut.
Și mă cățăram pe el și mă țineа..

*

Ce sărbătoare! *Quelles délices!*
Ce berete și togi împodobite!
Mnogouvajaemâi Professor Budberg,
Most Distinguished Professor Chen,
Onor Obscur Professor Miłosz,
Care stihuia într-o limbă mai puțin știută.

Dar cine să-i socotească. Aici soare.
Încât, albă-i flacăra feştilelor lor,
Câte generaţii de colibri vor fi cu ei
În timp ce-naintează astfel. Pe muntele vrăjit.
Ceaţa rece-a mării e semn că-i iar iulie.

1975

Rue Descartes

În treacăt pe strada Descartes,
Am coborât spre Sena, tânăr barbar călătorind
Indimidat c-am sosit în capitala lumii.

Eram o mulțime de inși de la Iași și Cluj, Vilnius, București, Saigon
și Marakesh,
Cu mintea spre obiceiurile de acasă
Despre care nu se cuvenea vreo vorbă aici:
Bătăi din palme către slugi, fete grăbit venind,
Ospățul dat cu incantații
Și rugăciuni în cor, rostite de pani și de țărani.

Lăsat-am în urmă acel ținut mohorât.
În universal am intrat, admirând și dorind.

Apoi mulțimea aceea din Iași și Cluj sau din Saigon și din Marakesh
Ucisă-a fost, fiindcă dorea să răstoarne obiceiul de-acasă.

Apoi colegii lor au cucerit puterea,
Pentru-a ucide-n numele frumosului universal.

Între timp, orașul nu-și trăda firea lui,
Răsunând în beznă râsul său în hohote,
Făcând pâini lunguiețe și turnând vinul bun în căni de lut,

Cumpărând peşte, lămâi, usturoi de la piaţă,
Pasiv la onoare/dezonoare, la ce era măreţ, glorios.
Fiindcă toate acestea au fost şi s-au schimbat
În statui înfăţişând nu se ştie pe cine,
În arii şi în strofe abia auzite.

Îmi sprijin iar coatele de granitul dur de pe mal,
De parcă m-aş fi întors din ţări clandestine
Şi-aş fi văzut brusc în lumină roata vremii sucindu-se
Acolo unde au căzut imperii, şi-au murit cei vii
Şi nu-i aici şi-aievea capitala lumii.
Şi răsturnatelor obiceiuri li s-a redat numele bun.
Şi ştiu că timpul umanităţii nu seamănă cu al Pământului.

Iar dintre-ale mele grele păcate, unul mi-e viu:
Cum cândva, trecând prin codru, pe lângă pârâu,
Am aruncat cu-un pietroi într-un şarpe încolăcit în nişte ierburi.

Şi ce mi-a sortit viaţa, pedeapsă justă a fost:
Care-l atinge-acum sau apoi pe cel ce-ncalcă ce este interzis.

1980

Râurile

Râuri, ape vii, doar pe voi v-am slăvit sub felurite nume!
Voi sunteți lapte și miere, iubire, și moarte, și dans.
De la izvorul țâșnind în grote tainice printre pietre cu licheni,
Unde zeițe toarnă din ulciorul lor apă vie,
De la susurul luminos al ierbilor cu ponei fornăind,
Încep cursul vostru și-al meu, și admirația, trecerea.
Îmi întind chipul spre soare, golaș, cârmind rareori vâsla cufundată,
Trec în zbor păduri de stejar, lunci, zăvoiul de pini,
După orice cot se deschidea în fața-mi pământul făgăduinței,
Fumul satelor, somnoroase cirezi, zbor de rândunici, contururi de nisip.
Încetișor, pas cu pas intram în apele voastre
Și șuvoiul îmi îmbrățișa tăcut genunchii
Până vrerii lui mă lăsam, mă ridica și înotam
Prin uriașul cer răsfrânt al amiezei triumfale.
Și eram pe malul vostru în pragul nopții de vară,
Când se întinde luna plină și-n ritual guri se unesc.
Și-al vostru cânt la debarcader îl aud ca atunci
Chemându-mă, cuprinzându-mă, alinându-mă.
Cu dangăt de clopot în orașe înecate plecăm.

Pe cei uitați, soli din vechi generații îi salută.
Iar goana voastră mereu duce mai departe, mai departe.
Și nici nu-i, nici n-a fost. Dăinuie doar clipa eternă.

1980

Spre sfârșitul secolului XX

Spre sfârșitul secolului XX, născut la începutul său,
după ce am scris cărți, bune sau rele, dar oricum muncite,
după ce-am obținut, pierdut și am recâștigat,

sunt aici cu nădejdea că o pot lua de la capăt
și vindeca viața, gândind de zor la lucrurile știute,
forte, încât timpul nu va răpi locuri, oameni,
și totul va dăinui mai real decât a fost.

Neînțelegând de unde anii de extaz și de chinuri,
soarta acceptându-mi și-o alta implorând,
cu mine n-am fost indulgent și-am strâns din dinți.

Mândru doar de-o virtute mie știută:
biciuitul c-o rigoare cu multe brațe.

Mereu o iau de la capăt, fiindcă ce pun în poveste
e ireal, pentru ceilalți lizibil, pentru mine nu,
și mă-nfășoară și mă acoperă,
și din dorul de adevăr sunt un necinstit.

Atunci gândesc la regulile stilului înalt
și la cei cărora nicicând ele n-au trebuit
și că toată viața mă amăgește o speranță.

Grădina pământenelor plăceri

1. Vara

În soarele ars din iulie la Prado m-au condus
În sala-n care „Grădina Pământenelor Plăceri"
Era pregătită pentru mine. Pentru a fugi
Pe mal și-a intra în val și-a mă recunoaște.

Era spre sfârșitul secolului douăzeci,
În care voi fi închis ca gâza-n chihlimbar.
Eram bătrân, dar nările îşi doreau miresme din cele mai noi.
Prin simțurile mele cinci am participat
La pământ, surori și iubite ce m-au condus.

Ce ușor merg ele! Șoldurile în pantaloni, nu-n straie de mătase,
Tălpile goale-n sandale, nu în coturni,
Părul nu le era prins cu agrafă.

Dar aceleași menstre reînnoite sub semnul lui Selene,
În alaiul ce-o cântă pe doamna Venus.

Mâinile lor m-atingeau și mergeau gătite
Ca zorii timpurii de la-nceput de lume.

2. Globul

Se-ntâmplă-n miezul unui glob transparent,
Peste care Dumnezeu Tatăl, mic, cu barba tunsă mai scurt,
Stă cu o carte-n centrul unor nori negri.
Citește vraja și lucrurile sunt gata.
Abia ce iese pământul, c-apar iarba și arborii.
Colinele verzui ne-au fost oferite
Și tot nouă, raza țâșnind din deschișii nori.
Cine ține globul? Fiul, firește.
Iar în el este tot pământul, Rai dar și Iad.

3. Raiul

Sub semnul meu, Racul, o fântână rozie
Revarsă izvoarele a patru râuri,
Dar nu am încredere în ea. Nu este cel mai bun semn,
O spun din experiență. Oricum, simțim repulsie
Față de gura mobilă a crabilor, față
De cimitirul de calcar al mării.
Oare-așa-i fântâna vieții? Cu dinți,
Amăgind prin culori pure. Pe sub ea așezate
Capcane cu lipici, unde-i momit păsăretul.
Elefant sau girafă sau rinocer, toți albi,
Vietăți negre de iaz; leul sfâșie cerbul,
Pisica șoareci. Un gușter tricefal,

Un ibis tricefal. Ce-i asta nu prea știu.
Sau câine cu două labe. E semn rău.
Adam șade-n uimire. Tălpile lui
Ating piciorul lui Isus ce-a adus-o pe Eva
Și-i ține mâna-n stânga lui, iar două degete-ale dreptei
Le-a ridicat prorocind. Eva-și pleacă ochii.
Cine e și va fi această îndrăgită
Din Cântarea cântărilor? Sofiia,
Seducătoare, Mamă, Ecclesia?
A creat-o pe cea care-l va naște.
Așadar de unde-a primit chip uman,
Înainte de-nceput de an și veac?
Umanul oare-a fost întâi de toate?
Și a zămislit Raiul, dar incomplet
Pentru ca ea, tainica, să rupă un măr,
De-o privește Adam și nu-nțelege.

Sunt din ei doi, dublu. Am mâncat din pomul
Cunoașterii. De-arhanghel fost-am gonit cu sabia.
Noaptea am simțit pulsul ei. Moartea ei.
Și-am căutat de atunci un loc adevărat.

4. Pământul

Călare pe păsări, simțind sub pulpe penele moi,
Pe sticleți, pe granguri, pescărușii,

Sau îndemnând leii, rinocerii, leoparzii să alerge,
Frecând cu blana lor goliciunea noastră,
Înconjurăm apele dătătoare de viață
Oglinzi din care se desprind chipuri: masculin și feminin,
Un braț sau pieptul rotund al sirenelor.
Aici, oricând e ziua zmeurei.
Ne înfigem amândoi în fragii mai mari decât un om,
Ne cufundăm în cireșe și ni se prelinge mustul,
Sărbătorim culoarea carmin
Sau roșul auriu, precum globul dintr-un brăduț.
Suntem mulți în aceste grădini, un roi întreg
Și semănăm atât de mult, încât iubirea noastră
Dulce-i și ingrată, ca la v-ați ascunselea.
Și ne-nchidem în coroana florilor
Sau în globuri fluide ca un curcubeu.
Cerul se umple deodată de-o mulțime de semne lunare
Pregătindu-se logodna alchimică a planetelor.

5. Iar pământul

Ne-nțelese-s lucrurile pe pământ.
Ispita apelor. A fructelor.
A sânilor doi și a pletelor de fecioară.
În roz, nuanța apei revărsate,
Așa cum au doar Lacurile Verzi de lângă Vilnius.
Și-o mulțime imensă în roi se-ntâlnește

În scoarța copacilor, în văz telescopic
Întru festinul comun al nudului,
Întru licăr de ochi, dansul cel dulce
În stihia cerului, a țărmului, mării și grotei,
Măcar o clipă doar să nu fie moarte
Și timpul să nu-ntindă firul din ghemul aruncat în hăuri.

6. Iadul

Dacă n-ar fi pământul, oare ar fi Iadul?
Tot ce-i de chin din Iad sunt din munca omului:
Satâre, cleşti, burghie, chiar şi irigatorul,
Precum şi instrumentele de făcut marea gălăgie:
Trompetele, tobele, flautul, harpa,
Cu-un biet condamnat legat în corzile ei.
Apele Iadului sunt prinse-n gerul veşnic.
Adunări, parade militare pe gheață
Sub flama oraşelor incendiate.
Focul țâșnește din geamuri, nu scântei, figuri
Mici, negre zboară până să cadă-n abisuri.
Hanuri murdare cu mesele șchioape.
Femei cu basmalele lor ieftine de tot
Și o groază de călăi ce se perindă,
Experți bine exersați în arta lor.
Astfel se poate conclude că lumea-i pentru
A aproviziona și popula Iadul,

Al cărui sens e dăinuirea. Restul, Cer,
Abis, lumi rotitoare sunt doar pentru o clipă.
Timpu-n Iad nu stă. Plictis și teamă, alături.
(Ceea ce clar, se poate). Iar noi, ușuratici,
Mereu gonind și mereu cu speranța,
Trecători ca dansul și portul nostru,
Să ne rugăm spre a ne fi cruțată cândva
Veșnica stare.

Despre rugăciune

Mă-ntrebi cum să te rogi la cineva inexistent.
Știu doar că rugăciunea crește un pod de catifea,
Pe care mergem plutind în zbor, ca pe o trambulină
Peste peisaje de culoarea aurului copt
Transformate prin magicul oprit de soare.
Podul duce pe malul Răsturnării,
Cu tot pe dos și cuvântul „există"
Își arată sensul abia intuit.
Iată, spun „noi". Fiecare separat
Simte acolo milă pentru alții, implicați în trup
Și știe că de nu s-ar afla chiar și celălalt mal
Pe podul de peste pământ ar intra la fel.

Doar un singur lucru

Valea – deasupra ei păduri în strai de toamnă.
Vine călătorul, harta l-a adus aici
Sau poate memoria. Cândva, în soare,
La primii fulgi, trecând el pe aici
S-a simțit bucuros, fără vreun motiv.
Văzul fericit. Ritmul arborilor
Ce se perindau, al păsării în zbor,
Trenul prin viaduct, fastul mișcării.
Revine după ani, nu vrea nimic,
Doar singurul lucru, pentru el de preț:
Să fie văzul pur și fără nume,
Nici așteptări, nici frică, nici speranță,
La hotar, unde eu și non-eu se sfârșesc.

Caffe Greco

În anii optzeci ai secolului douăzeci,
La Roma, via Condotti.
Stăteam cu Turowicz la Caffe Greco
Și-am zis aproximativ aceste vorbe:
-Am văzut multe și am cunoscut multe.
S-au prăbușit state, s-au perindat și țări,
Himere ale spiritului ne-au dat târcoale,
Oamenii dispăreau sau sclavi erau luați.
Rândunici la Roma mă trezesc în zori
Și-atunci simt efemerul, ușurința
De-a mă detașa. Cine sunt și-am fost eu
Nu-i important. Și asta fiindcă alții
Nobili fiind mai mari, chiar mă susțin
Când mă gândesc la ei. La rangul entităților.
Cei care au lăsat mărturie credinței,
Al căror nume a fost șters și-ngropat în pământ,
Ne vizitează încă. A lor e măsura,
În opere, planuri, aș zice, estetică.

Prin ce se răscumpără literatura
De nu prin melopee, elogiu și prin imn
Fie și fără de voie? Tu ai admirația mea,

Fiindcă-ai făcut mai mult decât companionii mei
Trufaşi şi geniali, ce-au stat aici cândva.
N-am înţeles de ce plângeau că n-au virtute,
De-acolo şi mustrări de sine, să înţeleg.
Cu-apusul secol douăzeci, dar şi cu vârsta,
Măsura, bunătatea şi mai frumoase sunt.
Maritain, citit cândva de noi doi, chiar
Ar avea motiv să fie mândru. Eu: sunt uimit
Că Roma rezistă, că iar ne întâlnim,
Că suntem încă o clipă, şi eu, şi rândunica.

Epitafium

Tu, pelerin, ce-ai vrut să vezi Roma la Roma,
Totuși n-o poți vedea în inima ei chiar.
SĘP SZARZYŃSKI (după IANUS VITALIS din Palermo)

La Roma chiar merită să cauți Roma?
Imperiile cad și lăudate fie.
Dispar cu fastul marmurei decorative
Și laurii din fruntea cezarilor cumpliți.
Lupoaica lacomă se adora pe sine,
Cu oștile sale, sărbători și parade,
Și-i bine că sunt scrum și ce-avem noi cu asta.
Noi auzim în cer plâns de închise nații
Ce n-au putut vedea bestia-n agonie
Și duc ce a rămas din amintiri mult dragi lor.
Nu arcuri de triumf, nici înzidite țarini.
Pentru ei scut de lemn, zei fragili din argilă
Și timpul, cu a lui judecată târzie.

Genealogie

Lui Jan Lebenstein

Cu siguranță avem destule în comun,
Noi, cei crescuți în orașele barocului,
Fără a-ntreba al cărui rege este domul
Zi de zi văzut, ce prințese locuiau în palat,
Nici cum se numeau acei arhitecți sau acei sculptori,
De unde-au venit, când, prin ce-au devenit măreți.
Jucam mingea sub porticuri semețe,
Alergam sub arcade și scări din marmură.
Ne erau mai dragi băncile din umbra parcului
Decât îngerii de ghips străjuind deasupra.
Însă ceva ne-a rămas: gustul pentru linia răsucită,
Spiralele contrariilor, asemeni flăcării,
Gătitul femeilor cu rochii în pliuri
Pentru-a da lucire dansului scheletelor.

Linnaeus

S-a născut în anul 1707, la ora 1 noaptea, pe 23 mai, când primăvara era în plină floare și cucul tocmai prevestea venirea verii.

Din biografie

Fel de fel de lăstari verzi. Cucul. Ecoul.
La patru, în zori, să dai fuguța la râul
Ce fumegă lin, sub răsărit de soare.
Se deschide poarta, caii aleargă,
Țâșnesc rândunici, peștii plonjează.
Oare nu am început de la preaplinul
De licăriri și strigări, de gonit, ciripit?
Existam zilnic în imn, îmbătare,
Neavând cuvinte pentru acest prea mult.

A fost unul dintre cei fericiți.
A pornit cu cutia lui botanică
S-adune și să dea nume, ca Adam în rai,
Ce nu și-a încheiat opera, gonit prea devreme.
De atunci natura așteaptă nume:
Pe luncile din Uppsala, albă-n amurg,
Miroase *Platanthera*, i-a zis *bifolia*.
Turdus cântă în brădișuri, pe când *musicus*

Încă mai e obiect de dispută.
Pe botanist l-a distrat vajnica pasăre
Pe vecii *Troglodytes troglodytes L.*

Trei regate-ale Naturii le-a pus în sistem:
Animale. Vegetale. Minerale.
A împărțit: clase, ordine, genuri, specii.
„Cât de multe-s operele tale, o, Doamne"!
Cânta în strană. Număr, ordine, simetrii -
Sunt peste tot, le lăuda-n cânt clavecinul
Și vioara, scandând latinul hexametru.

De-atunci știm limba admirației: atlasul.
Laleaua cu lăuntrul de-ntuneric,
Anemonele, irisul, nuferii apei,
Pictate în amănunt cu pensula.
Și pasărea din ram, albastră cu-argint
Nu zboară niciodată, reținută
Pe pagina cu scrisul dublu decorativ.

Îi eram recunoscători. Seara, acasă,
Priveam lacom culorile la lampa cu gaz,
Cu verde geam. Și ceea ce pe pământ
E necuprins, prea mult, și trece și dispare,
Aici puteam iubi, neștiind ce-i pierderea.

Casa, oranjeria, grădina lui
În care cultiva diverse plante
Fie binecuvântate în pace
Și belșug. În China și Japonia,
În SUA, Australia, navele i-au dus
Pe-ai săi elevi ce aduceau daruri din lume:
Semințe și desene. Iar eu, care mă simt
Drumeț, culegător de arte vizuale
Invidiindu-i, aduc în Veacul cel amar
Acest omagiu-n vers, precum clasica odă.

Scai, urzică

...lechardon et la haute
Ortie et l'ennemie d'enfance belladonne
O. MIŁOSZ

Scai, brusture, urzică, mătrăgună
Au viitor. E-al lor maidanul
Și ruginite șine, cerul, pacea.

Cine voi fi pentru lumea de după mine,
Când peste zarva limbilor, premiu va lua tăcerea?

M-ar fi salvat aranjatul slovelor,
Dar gata-s pentru pământul fără de gramatică.

Cu scai, brusture, urzică, mătrăgună
Peste care vânt, nor visător, liniște.

Trăinicie

Era într-un oraș mare, nu importă din ce țară și cu ce limbă.
Demult (binecuvântat să fie acel dar
de a țese poveștile dintr-un fleac
pe stradă, în automobil – notez tot, ca să nu pierd).
Fleac nu era o cafenea de noapte, plină
În care-n orice seară cânta o divă anume.
Stăteam cu alții-n fum și-n zăngăn de pahar.
Cravate, uniforme militare, decolteuri,
Muzica sălbatică a folclorului de acolo,
Cu siguranță de la munte.
Și cântul acela, gâtul ei, tijă pulsând,
Deloc uitate-n ani îndelungați.
Grația-n dans, părul ei negru, albul ten,
Iluzia de-a simți parfumul ei.
Ce am reușit să învăț, să cunosc?
Țări, obiceiuri, existențe trecute.
Nicio urmă după ea și acea cafenea.
Doar umbra ei cu mine, fragilul, frumosul.

Sensul

– Când voi muri, vedea-voi câştigul lumii.
Cealaltă parte dincolo de păsări, munţi şi amurg.
Sensul adevărat, care provoacă deslușirea.
Ce nu se potrivise, se va potrivi.
Ce-a fost de ne-nţeles, va fi de înţeles.

– Şi dacă nu e un câştig al lumii?
Dacă sturzul de pe creangă nu e deloc un semn,
Doar un sturz pe ramură, dacă ziua şi noaptea
Se succed fără să le pese de vreun sens
Şi pe pământ nimic nu-i, decât pământ?

Dacă-aşa ar fi, ar rămâne totuşi
Cuvântul cel trezit de gura efemeră,
Care-aleargă, aleargă, un sol neostoit
Pe câmp interstelar, în roata galaxiei
Şi protestează, cheamă şi strigă.

La o anumită vârstă

Doream să ne spovedim şi nu prea aveam cui.
Norii nu ne primeau păcatul, nici vântul
Care vizita toate mările pe rând.
N-am reuşit să interesăm animalele.
Câinii, dezamăgiţi, aşteptau ordin.
Pisica, imorală mereu, dormea.
Persoana, ce părea apropiată,
Nu era-nclinată s-audă despre fapte mai vechi:
Discuţiile cu restul la cafea, votcă,
Nu trebuiau lungite dincolo de semnul plictisului.
Ar fi o umilinţă de a plăti cu ora
Unui om cu diplomă, doar pentru că ascultă.
Bisericile. Poate ele. Dar ce-ai mărturisi?
Că în propriii ochi păream şi frumoşi şi chiar nobili,
Iar mai târziu aici o broască, vai, râioasă
Îşi mişeşte pleoapele groase
Şi se ştie: „Sunt tot eu".

Capri

Sunt un copil ce se duce la prima împărtășanie
la Vilnius și apoi bea o cacao adusă
de zeloase doamne catolice.

Sunt un bătrân neuitând dimineața aceea
de iunie: împărtășitul celor puri, mese albe-n soare.

Qu'as tu fait qu'as tu fait de ta vie? – îmi strigă voci
în diverse limbi adunate din drumuri
pe două continente. Ce ai făcut cu viața ta,
ce ai făcut?

Încet, cu chibzuință, acum când tocmai s-a împlinit destinul,
cobor între imaginile timpului cel trecut,

desigur, ale veacului meu, în care mi s-a cerut
să mă nasc, să lucrez și să las o urmă.

Doamnele catolice au fost clar și de-aș reveni acolo,
același, dar cu altă conștiință, m-aș uita atent
vrând să reținchipul lor dispărând.

Încă sunt trăsuri și coapse de cai luminate de fulgere
sau de flacăra artileriei din depărtare.

Odăi fără coș, fum ghemuit pe acoperișuri și largi
poteci cu nisip în codri de pin.

Țări, orașe ce trebuie să rămână nenumite, căci cui
să explic de ce și de câte ori li s-au schimbat
stindardele și stema?

Din vreme noi toți primim chemarea, dar ea rămâne
prea neînțeleasă și doar extrem de târziu se constată
cât de ascultători am fost.

Râul curge și azi pe lângă biserica
Sfântul Iacob, sunt acolo împreună cu prostia mea
ce mă rușinează, deși chiar deștept de-aș fi fost,
tot nu aș fi avut folos.

Azi știu că prostia-i necesară oricăror intenții
pentru a se îndeplini și strâmb, și incomplet.

Și râul, cu grămezi de gunoaie, cu începuturile
infectate, curge prin junia mea prevenind
nostalgic locuri ideale pe pământ.

Și totuși pe-acest râu am aflat deplina fericire,
care este extazul dincolo de orice grijă sau gând
și-n trupul meu stă până astăzi.

Tot ca fericirea, pe râul copilăriei,
în parcu-n care stejari și tei au fost tăiați
din vrerea răilor ocupanți.

Vă binecuvântez, râuri, șoptesc numele voastre, precum
le rostea mama mea cu mult respect și cu evlavie.

Cine va îndrăzni să spună: am fost chemat și de aceea
forța m-a apărat de tirul ce găurea nisipul
sau formá alături desene pe ziduri lângă capul meu.

De reținerea-n somn până la explicația ce se-ncheie
cu mersu-n tren de vite, de unde viii nu se mai întorc?

De adaptarea aceea la ordin pentru a te înregistra
când vor fi salvați acei nesupuși?

Da, dar ei, oare, nu toți se roagă la Dumnezeul lor
smerit implorându-l: salvează-mă!

Și soarele răsărea peste lagărele torturilor
și până azi văd cum răsare.

Azi ating optzeci de ani și zbor din San Francisco
spre Frankfurt și Roma, pasager ce-a mers cândva trei zile
de la Szetejnie la Vilnius.

Zbor cu Lufthansa, ce stewardesă dulce, ei toți de aici
sunt prea civilizați, încât ai fi neghiob să-ți amintești: cine au fost.

La Capri, lumea veselă și petrecăreață mă tot invită
să particip la festinul veșnicei reînnoiri.

Brațe golașe de femei, o mână ce duce arcușul
printre ținute de seară, lumini și fleșuri îmi deschid
o clipă de pace cu ușurătatea omenească.

Crezul în Cer și Iad, labirinturi filozofice, flagelarea
trupului cu posturi nu-s necesare.

Dar se tem totuși de semnul inevitabilului:
un nodul la sân, sânge-n urină, hipertensiune.

Atunci cu siguranță știu că toți suntem de fapt chemați,
fiecare se gândește la ineditul unei sorți aparte.

Împreună cu epoca mea plec pregătit pentru sentința
ce mă va număra printre-ale ei năluci.

Dacă am făcut ceva, numai ca băiat smerit și urmărind
deghizat realitatea cea pierdută.

Dumnezeu este real în trupul și sângele nostru
care sunt simultan pâine și vin.

Chemarea crescândă a Fiecăruia în pofida
legii pământești a anihilării memoriei.

La Szetejnie

I

Tu ai fost începutul și cu tine sunt iar,
aici unde am învățat punctele cardinale.

Jos, dincolo de arbori, partea Râlui, în spatele meu și al clădirilor
partea Pădurii, în dreapta Vadul Sfânt, în stânga Fierăria și Bacul.

Pe-oriunde-am umblat, pe orice continent,
mereu eram întors cu fața către Râu.

Simțind aroma și gustul mustos de obligeană
alb-roșie, strivită între dinți.

Vechi cântece păgâne ascultând, ale cosașilor întorși de la câmp,
când soarele se stingea în serile blânde, dincolo de coline.

În iarba înaltă aș putea arăta locul umbros,
unde m-ai obligat să fac primele litere strâmbe.

Iar eu m-am smuls, dispărând în ascunzătorile mele,
fiindcă eram sigur că niciodată n-o să știu să scriu literele.

Însă nu m-am așteptat nici la o astfel de cunoaștere :
că oasele se sfărâmă, trec zeci de ani, dar dăinuie aceeași prezență.

Că putem să existăm, precum eu cu Tine, în ținutul unor oglinzi
veșnice, trecând în același timp prin necosite ierburi.

II

Țineai hățurile și mergeam cu brișca
în vizită în sătucul de lângă pădure.

Crengi cu mere și pere, arcuite sub povara rodului,
case cu pridvor, împodobite, peste grădini de nalbă.

Foștii tăi elevi, acum gospodari, discutau cu noi despre recoltă,
femeile ne arătau războaiele de țesut și dezbăteau îndelung
culorile urzelii și ale modelelor.

Pe masă afumături, faguri de miere în vase de lut,
și am băut kvas de pâine din bidon de tablă.

L-am rugat pe primar să-mi arate satul, m-a dus pe câmpurile
goale până aproape de pădure și a oprit mașina lângă un pietroi.

„Aici era sătucul Peiksva", a spus nu fără triumf în glas,
ca al acelora care totdeauna sunt cu învingătorii.

Am observat că o parte a pietroiului era ruptă, au încercat așadar
să spargă bolovanul cu ciocanul, ca să dispară chiar și această urmă.

III

Am ieșit în fugă în zorii verii printre trilurile de păsări
și m-am întors, între o clipă și alta am scris opera.

Deși a fost atât de greu să trag bastonașul *n* ca să se lege
cu bastonașul *u*, apoi să mă încumet la puntea dintre *r* și *z*.

Țineam pana subțire ca o trestie și înmuiam penița în cerneală,
pisar călător cu călimara la brâu.

Acum mă gândesc că opera este în loc de fericire
și că este infestată de milă și groază.

Totuși spiritul acestui loc trebuie să existe în ea,
așa cum este în Tine, însoțindu-te de copil.

Ghirlande din frunze de stejar, clopot la bifurcarea teiului
chemând la sărbătoarea de Mai, am dorit să fiu bun
și să nu umblu printre păcătoși.

Dar când încerc să-mi aduc aminte acum de ce-a fost,
doar fântâna, iar acolo este atât de întuneric,
încât nimic nu se poate înțelege.

Se știe doar că există păcatul și există pedeapsa,
orice ar spune filozofii.

Fie ca opera mea să aducă oamenilor folos
și să atârne mai mult decât răul meu.

Doar tu, înțeleaptă și dreaptă, ai știi să mă liniștești,
explicându-mi că am făcut atât cât am putut.

Că se închide mica poartă a Grădinii Negre,
pace, pace, ce este zămislit, zămislit este.

Acest ceva

De-aș putea spune, în sfârșit, ce zace în mine.
Să strig apăsat : oameni, eu v-am mințit
Cum că ACEST CEVA nu îl am,
Când el e acolo mereu, zile și nopți.
Datorită clar tocmai lui
Am știut să descriu orașele voastre în flăcări
Iubirile voastre trecătoare, distracțiile de putregai,
Cercei, oglinzi, bretele descoperind umeri,
Scene din alcov și de pe câmpul luptei.

Scrisul a fost strategia mea protectoare,
A ștergerii urmelor. Fiindcă lumii nu îi place
Cel ce aspiră la interdicții.

Chem în ajutor râul în care-am înotat, lacurile
Cu podeț peste păpuriș, valea
În al cărei ecou se repetă amurgul
Și mărturisesc că laudele aduse existenței
Puteau fi doar exerciții ale stilului înalt,
Iar dedesubt era ACEST CEVA, nu am nume să-l numesc.

ACEST CEVA e la fel cu gândul celui fără cămin,
umblând prin oraș străin,

E-asemeni clipei când evreul împresurat
vede apropierea căștilor greoaie de jandarmi germani.

Este ca atunci când prințul pleacă-n oraș și vede lumea
cu-adevărat: mizerii, bătrânețe, moarte.

ACEST CEVA poate fi comparat și cu fața cuiva țeapăn,
care-a-nțeles că-i părăsit pe totdeauna.

Sau cu diagnosticul despre o boală ce nu are scăpare.

Fiindcă ACEST CEVA e ca lovirea de un zid pietros
ca să-nțelegi că zidul nu va ceda vreodată rugilor noastre.

În oraș

Iubit era orașul și chiar fericit,
Mereu în maci de iunie și liliac,
Parcă împins spre cer cu turnurile baroc,
Să te-ntorci de la slujbă, să pui buchetu-n vază,
La geamuri să vezi strada pe care ai mers cândva la școală
(Pe zid clar despărțite soarele și umbra).
Împreună cu caiacul pe lacuri.
Incursiuni de dragoste în insule cu sălcii.
Logodnă și cununie la Sfântul Gheorghe.
Iar mai târziu confrații petrec la mine, la botez.
Ador turneele: muzicieni, oratori și poeți,
Urale când pe stradă se înșiră Marșul Dragonului.
Duminici de duminici mă așezam în strană.
Purtam togă și lanț de aur, dar al concetățenilor.
Îmbătrâneam, știind că nepoții fideli rămâne-vor urbei.

Dacă ar fi adevărat. Însă am fost împins
Peste mări și oceane. Adio, soartă pierdută!
Adio, urbe-a durerii! Rămâneți cu bine!

Celălalt spațiu

Ce încăperi celeste spațioase!
Intrarea în ele e pe trepte de cer
Deasupra norilor atârnă grădini de rai.

Sufletul părăsește trupul și o ia-n zbor,
Neuitând de înălțime
Și de pământ.

Oare am pierdut credința în spațiul celălalt?
Și-au dispărut, s-au dus și Cerul și Iadul?

Ce Mântuire-i fără lunci nepământești?
Unde își vor fi aflând lăcașul cei condamnați?

Plângem, jelim după o mare pierdere.
Să ne mânjim cu cărbuni, să ne desfacem părul.

Să implorăm să ni se redea
Celălalt spațiu.

A emigra

În vis îmi revin anii din emigrație.
Și numai atunci știu cât am suferit.
Viața noastră trecută e ascunsă
Sau e zidită, așa cum fac albinele
Lipind cu ceară locul deteriorat.

Cine-ar exista păstrând acea memorie
A tuturor umilințelor ambiției trufașe
Și-a milostivilor ochi către-un sărman
Ce crede c-ar valora ceva ca-n patria lui?

Mărturie de-aș lăsa celor tineri
N-aș pomeni o iotă despre succes.
Care există, da, și este amar.

Ar trebui

Ar trebui mai doct să fiu azi decât am fost.
Dar nu știu dacă sunt mai înțelept.

Memoria așază extazul, rușinea.

Rușinea e-nchisă în mine, dar extazul dat
de dâra soarelui pe un zid, de tril, de-un chip, de iris,
de versuri, de om, dăinuie și revine-n lumină.

Clipa asta mă urcă peste-al meu cusur.
Voi, iubitelor, apropiați-vă, iertați-mi
vinovăția, căci am fost răpit de a voastră frumusețe.

N-ați fost perfecte, dar pentru mine arcul sprâncenelor,
înclinarea capului, vorba cochetă și ponderată
puteau să aparțină doar firilor perfecte.

V-am jurat iubirea mea veșnică, dar apoi
a slăbit hotărârea.

Din priviri pâlpâinde îmi e datul țesăturii
și n-ar ajunge pentru a înveli monumentul.

Am rămas cu odele nescrise întru lauda multor
femei și bărbați.

Curajul lor enorm, dăruirea, sacrificiul
s-au dus cu ei o dată și nimeni nu mai știe.
Nimeni n-o știi în veșnicii.

Când gândesc la asta, am nevoie de-un Martor nemuritor,
ca el să știe și să-și amintească.

O vârstă nouă

S-asculte de comenzi nu mai vrea trupul.
Se răstoarnă pe drum drept şi îi e greu să urce scările.
Mă port faţă de el în chip satiric. Îmi bat joc
De muşchii flaşti, de târâitul paşilor, de nevăz,
De toate datele bătrâneţii adânci.

Din fericire încă fac versuri noaptea.
Deşi în zori când le transcriu, nu le pot reciti apoi.
Mă ajută literele mari ale computerului.
Pe care l-am apucat, ceea ce e ceva.

Tratat teologic

1. Un astfel de tratat

Un astfel de tratat nu îl va scrie un tânăr.
Însă nu cred că teama de moarte l-ar dicta.
După-ncercări mai multe, e clar recunoștință,
ca un adio la decadența
limbajului poetic al secolului meu.

De ce teologia? A fost prima și va fi.

Iar ăsta-i adevărul și tocmai poezia
prin chiar felul ei de pasăre speriată
izbindu-se de geamul transparent stă mărturie,
că nu știm să trăim în iluzoriu.

Fie ca-n vorba noastră, realul să revină.
Adică sensul, imposibil fără un punct de sprijin absolut.

2. Poetul care-a fost botezat

Poetul care-a fost botezat
într-o parohie catolică din sat,
a dat peste greutăți
din pricini ale altor crezuri.

Zadarnic încerca să intre-n mintea acelora.
Bănuia la ei un resentiment de umilință
și mituri tribale compensatorii.
Or fiecare, copiii, purta propriul lui destin.

Deci opoziția eu-ei era imorală.

Căci dovedea că singur se consideră chiar mai bun decât ei.

Mai simplu era să spui cu ceilalți rugăciunea-n engleză,
într-o biserică a lor din Berkeley.

Cândva, intrând pe centura din care o bandă
duce spre San Francisco, iar alta spre Sacramento,

s-a gândit că-i necesar să scrie un tratat
teologic pentru plata păcatului
egoistei trufii.

3. Nu-s

Nu-s și nu vreau să fiu posesor de adevăr.

Mi-e potrivită ruta mărginașelor erezii.

Pentru-a evita tot ce se numește liniștea credinței
și ceea ce e clar automulțumire.

Polonezilor mei le era drag ceremonialul religios,
dar teologia nu le plăcea.

Eram precum pustnicul într-o pădure,
care privind pe geamul lavrei râul revărsat,
își scria tratatul său în latină, limbă ne-nțeleasă
de troglodiții săteni în cojoc.

Și cât comic între gardurile orășelului,
unde găini se cufundă-n praful uliței,
să reflectezi asupra esteticii lui Baudelaire!

Deprins să ceară ajutorul de la Maica Domnului,
am recunoscut-o destul de greu
în Zeița urcată pe-auriu altar.

4. Scuzați

Scuzați, stimați teologi, pentru tonul
ce nu se potrivește cu toga voastră violet.

Mă frământ și răsucesc în patul stilului meu,
căutând când îmi va fi comod,
nici prea pios, dar nici din cale-afară de laic.

Va fi fiind un loc de mijloc, între abstract
și copilăresc pentru a se putea discuta
serios despre tot ce e clar serios.

Catolicele dogme sunt cumva cu niște centimetri
mult prea sus, ne ridicăm pe degete și atunci
o clipă baremi ni se pare că vedem.

Dar taina Sfintei Treimi și taina Păcatului
Originar și încă taina Răscumpărării
sunt blindate împotriva rațiunii.

Care în zadar vrea să afle despre istoria
Domnului înainte de facerea lumii
și despre când s-a produs scindarea între bine și rău.

Și ce-nțeleg, oare, de aici, fetițele-mbrăcate-n alb
venind la-mpărtășania lor dintâi?
Deși, chiar și pentru teologii cărunți e cam mult;
așadar, ei închid cartea și invocă
insuficiența limbajului omenesc.

Dar ăsta nu-i motivul suficient
pentru a gânguri despre pruncul cel dulce, Isus.

5. Povara

Mickiewicz ăsta, de ce să-i mai dăm atenție, că și-așa-i comod.

Preschimbat în recuzită a patriotismului pentru cei tineri.

Într-o conservă, care, după ce-o deschizi, ai desen animat
cu polonezii vechi.

Și catolicismul, zău, nu-i mai bine să-l lași în pace?

Să se păstreze ritualul de-a se stropi cu agheazmă

și de-a serba sărbătorile și-ai conduce pe morți
la morminte respectate.

Totdeauna se vor găsi unii care-l vor trata
prea serios, adică politic.

Niciodată însă nu m-am aliat cu dușmanii
iluminismului care îl aud pe diavol rostind

în limba liberalismului și-a toleranței față de orice rit.
Din păcate, mie mi s-a aplicat zicala americană,
altminteri formulată cu intenții rele:
„Catolicul catolic rămâne".

6. În zadar

Zeii sau sunt atotputernici, dar judecând după lumea pe care au făurit-o, nu sunt buni, sau sunt buni, dar lumea le-a scăpat din mână, așadar nu sunt atotputernici.

(Școala lui Epicur)

La șase ani m-am îngrozit de dura ordine-a lumii.

Zadarnic am căutat apoi refugiul
în colorate atlase cu păsări, custode grăsuț
al Iubitorilor Naturii.

Darwin, un duhovnic ratat, și-a promovat cu regret
a lui teorie-a selecției naturale, prevăzând
că va servi teologiei satanice.

Căci ea susține triumful celor tari, eșecul celor slabi,
ceea ce-i programul diavolului
și de aceea, tocmai, îl numesc Prințul Acestei Lumi.

Tot ce aleargă, se târâie, zboară, moare, e un argument
că-n om nu-i vreo divinitate.

M-am adresat anti-Naturii, adică artei,
pentru-a clădi cu ceilalți casa din sonuri
muzicale, culori și ritm în vorbire.

Amenințați oricând, zilele ni le-am început
cu un calendar de piatră, apoi de hârtie.

Pregătiți că se va ridica din abisuri o mână rece
pentru-a ne scoate laolaltă
cu netreminata lucrare.

Dar crezând că unii vor putea primi în dar grația
în ciuda gravitației.

7. Mie totdeauna mi-a plăcut

Mie totdeauna mi-a plăcut Mickiewicz, dar nu știam de ce.

Până ce-am înțeles că scria cifrat, că ăsta-i principiul poeziei,
distanța-ntre ce se știe
și ce se dezvăluie.

Adică, important e conținutul, ca bobul din coajă, iar jocul
meu cu coaja n-are mare importanță.

Ce-i greșit și copilăros la acei căutători de taine,
s-ar cere să fie iertat.

De mine-au râs pentru Swedenborg și alte baliverne,
fiindcă-am trecut dincolo de regula
modei literare.

Mutre acre în grimasa sarcastică
a maimuțelor dezbătând superstițiile mele
de puști evlavios.

Ce nu-i de acord cu știința accesibilă nouă,
despre creatul reciproc uman
și creatu-n comun despre ce-ar numi ei adevăr.

În timp ce eu voiam să cred în Adam și Eva,
în cădere și-n speranța-ntoarcerii.

.....

11. Conform lui Mickiewicz

Conform lui Mickiewicz și Iacob Bohme, Adam a fost
ca Adam Kadmon din Cabală, un om cosmic
la sân divin.

A apărut în Natura creată, fiind angelic
și înzestrat cu un trup nevăzut.

A fost ispitit de forțele Naturii ce-i strigau
(cam cum i-a dictat Mickiewicz lui Armand Levy):

„Iată, suntem aici evidențe, forme, lucruri, ce cer doar să ți se supună, să te slujească.Tu ne privești, ne atingi, poți să ne dirijezi cu privirea, cu un semn din cap. Oare ai văzut vreodată o ființă superioară ție, un zeu care să aibă privire, semn cu capul, care ar comanda stihiile? Crede-ne, tu ești adevăratul zeu pentru noi, tu ești adevăratul stăpân al facerii. Unește-te cu noi, să devenim un singur trup, o singură natură, să fim împreună".

Adam a cedat ispitei și atunci Domnul i-a trimis un somn adânc.

Când s-a trezit, în fața lui stătea Eva.

.....

13. Nu ne mirăm

Nu ne mirăm de speculațiile-astea,
căci e ne-nțeles Păcatul Originar
și ne lămurim ușor dacă acceptăm
că lui Adam i-a surâs s-ajungă suveran
al oricărei creații vizibile, iar aceasta

dorind o unire cu el nutrea speranța
salvării ei de la moarte.

N-a fost așa, el însuși nemurirea pierzând-o.

Se pare că Păcatul Originar
este acel vis prometeic despre om,
ființă-atât de înzestrată, încât prin forța minții
civilizația va naște și leac de-mpotrivire morții.

Iar noul Adam, Hristos, trup a căpătat și-a murit
să ne curețe de trufia prometeică.

Lucru cu care, lui Mickiewicz, greu i-a venit s-o scoată la cap.

.....

18. De n-aș avea

De n-aș avea ample cunoștințe despre
tot ce-i mândrie, trufie sau deșertăciune,

aș lua-n serios spectacolul ce se încheie nu atât
prin lăsatul cortinei, cât prin tunet din cerul senin.

Dar comicul spectacolului tare-i neobișnuit,
încât moartea este un chin aiurea pentru bietele păpuși,
lăudărosul lor joc, trădătoarele succese.

Mă gândesc la asta trist, văzându-mă
printre participanții la joc.

Și atunci îmi vine greu să cred în nemurirea sufletului.

.....

19. Da, trebuie să murim

Da, trebuie să murim.
Moartea e imensă și ne-nțeleasă.
În zadar de Moși ne dorim să auzim glasuri
din ținuturi de beznă, din Sheol, din Hades.
Suntem niște iepurași inconștienți, ce mergem la tăiere.
Când se oprește inima, nimicul vine,
spun ai mei contemporani ridicându-și umerii.

Creștinii și-au pierdut credința-n judecătorul aspru,
care condamnă păcătoșii la cazan, în catran.

Eu am avut foloase citindu-l pe Swedenborg,

la care nicio sentință nu e dată de sus.

Și duhul morților e-atras de suflete asemenea,
de *karma* lor, ca la budiști.

Simt în mine cum s-a adunat atâta rău,
că nu exclud deloc plecarea mea în iad.

Ar fi clar, acel Iad al artiștilor,

al celor ce-au pus perfecțiunea operei

mai sus decât acea obligație a lor de soți, de tați,
de frați sau chiar de concetățeni.

.....

23. Doamnă, Tu

Doamnă, Tu, care te-ai arătat copiilor la Lourdes și la Fatima.

Cel mai mult așa cum spun copiii, i-ar fi uimit
frumusețea Ta, nepereche.

Dorind să amintești că frumusețea
e-o componentă-a lumii.

Ce pot să confirm, fiindcă-am fost la Lourdes
ca pelerin, la grotă, când râul cântă
și pe cerul curat, peste munți, se vede un ciob de lună.

Stăteai, spun cei mici, deasupra unui tufiș,
dar tălpile Tale se ridicau aproape cu zece centimetri
deasupra tufei.

Aveai trup nu de nălucă, ci de materie nimbată
și ți se puteau vedea nasturii rochiei Tale.

Ţi-am cerut o minune, dar eram, de fapt, conştient

Că vin de unde sanctuarele Tale servesc
întăririi iluziei naţionale, evadării
sub protecţia Ta, zeiţă păgână,
în faţa năvălitorilor.

Iar prezenţa mea aici era tulburată
de datoria de poet, nedemnă de lauda serbărilor populare.

Dar vrea să rămână credincios intenţiei Tale nepătrunse

de-a Te arăta celor mici din Lourdes şi Fatima.

Orfeu și Euridice

In memoriam Carol

Stând pe plăcile trotuarului la intrarea-n Hades
Orfeu s-a ghemuit în vântul zburdalnic,
Care-i zgâlțâia straiul, și vălurind ceața,
Se zbătea-n pomi. Luminile-auto
Se stingeau la fiece val de pâclă.

În fața ușii sticloase s-a oprit, nesigur
Pe forță, pentru ultima-ncercare.

Și-a amintit cuvintele ei: "Ești un om bun".
Și nu credea în ele. Poeții lirici
Au, cum se prea știe, inima rece.
Sună a condiție. Arta perfectă
Se primește-n schimbul acestei infirmități.

Doar iubirea ei îl mai încălzea, îl umaniza.
Când era cu ea, gândea altfel despre sine.
N-o putea dezamăgi acum, și moartă.

A-mpins ușa. Mergea pe-un hol întortocheat.
Lumina mov nu era lumină, ci doar un amurg.
Câinii electronici îl atingeau fără zgomot.
A coborât trei sute de etaje.

Era sloi. Simțea c-a fost în Nicăieri,
Sub mii de-ncremenite veacuri.
Pe sol de generații putrezite,
Acest regat părea să nu aibă niciun capăt.

Chipuri de umbre dense îl tot înconjurau.
Unele le știa. Sângele-și auzea.
Și viața și-o simțea laolaltă cu vina,
Iar cui rău făcuse, nu dorea să-l vadă.
Dar ei nu mai aveau vreo ținere de minte.
Se uitau parcă alături, parcă indiferenți.

În apărarea sa avea lira cu nouă corzi,
Iar ea muzica terrei să-nvingă hăul,
Ce astupa cu liniști orice sunet.
Muzica îl stăpânea. Era atunci captiv.
Se supunea cântecului impus, ascultându-l.
Ca lira sa, el era doar un instrument.

Pân-a ajuns la cei ce domneau peste ținut.
Persefona era în grădina sa cu peri și meri uscați,
Neagră de ramurile goale și crengușele aspre,
Pe-un tron de ametist funebru, asculta.

El cânta lumina zorilor, înverzite râuri,
Apa fumegândă-n licărul rozaliu.
Culorile erau: roșu, carmin,

Cărămiziu, dar și azur,
Deliciu-notului în mare, lângă stânci de marmură.
Festinul pe terasă, peste toată larma portului de pescari.
Gust de vin, de sare, de ulei, de muștar, de migdale.
Zborul rândunicii, al acvilei, zborul cârdului destoinic
De pelicani, sus, peste golf.
Parfum de liliac în ploaia de vară.
Își cânta slovele țesute-mpotriva morții
Și prin niciun ritm de-al său nu slăvea neantul.

Nu știu, a zis zeița, dacă-ai iubit-o,
Dar ai mers atâta până-aici să o salvezi.
Îți va fi redată. Dar cu o condiție:
N-ai voie să-i vorbești. Și pe drumul de-ntors
Să nu privești să vezi, dacă vine după tine.

Și-a adus-o Hermes pe Euridice.
Chipul îi era tot cenușiu,
Pleoapele-n jos, sub ele genele-n umbră.
Se mișca atât de țeapăn, dusă de mâna
Însoțitorului ei. S-o numească
Dorea enorm, s-o trezească din somn.
Dar s-a abținut, acceptase condiția.

Au pornit. El, întâi, iar după el, dar nu-ndată,
Izbitul sandalelor și-un tupăit ușor
Al picioarelor ei sub rochia – giulgiu.

Drumul abrupt în sus lumina ca fosforul
În bezna asemeni pereților de tunel.
El s-a ridicat și-a ciulit urechea, dar ei
S-au oprit la fel. A dispărut ecoul.
Când iar a mers, iată, bătăile lor, două.
Una părea mai aproape, alta departe.
Sub crezul lui deodată s-a-ndoit
Și l-a-nfășat așa, o ceață rece.
Neștiind să plângă, plângea, de fapt, pierderea
Nădejdii în învierea morților,
Căci era ca un muritor acum,
Lira-i tăcea și visa fără apărare.
Da, să creadă, și asta nu știa.
Și-ndelung dura veghea nesigură
A număraților pași înțepeniți.

Era-n zori. Urmele-n stânci s-au arătat
Sub cerul ieșirii subpământene.
Și s-a-ntâmplat ca-n presimțire. Când a-ntors capul,
În urma-i, pe cărare, nimeni nu e.

Soarele. Cerul, iar pe el doar norii.
Abia acum a strigat în el: Euridice!
Cum voi trăi fără tine, nemângâiat!
Dar flori miroseau, zumzăiau albinele
Și-a adormit cu fața pe pământul cald.

Cuprins

Czesław Miłosz între clasic și modern – prefață de Constantin Geambașu 5

Cântec 19
Imn 23
Nori 27
Precuvântare 28
Întâlnire 30
Campo di Fiori 31
Credință 34
Speranța 35
Iubire 36
Cântec despre sfârșitul lumii 37
Cântecul cetățeanului 39
Bietul poet 41
Bietul creștin privește ghetoul 43
La Varșovia 45
Copilul Europei 48
Note: Malurile Lemanului 54
Coțofenește 56
Învățătura 57
Nimic mai mult 59
Odă păsării 61

Fericire 63
Heraclit 64
Portret grecesc 66
Pe pământul nostru 67
Nicicând, orașule 76
Trei conversații despre civilizație 77
Dorm mult 81
Ditiramb 83
Când lună-i 85
Veni Creator 86
Blestem 87
Ars Poetica? 88
Graiul meu credincios 90
Misiune 92
Ceasul 93
Economia divină 94
Chemare la ordine 96
Suveranul Albaniei 98
Nu astfel 99
Atât de puțin 100
Despre îngeri 102
Dar 104
Muntele vrăjit 105
Rue Descartes 108
Râurile 110
Spre sfârșitul secolului XX 112
Grădina pământenelor plăceri 113

Despre rugăciune 119
Doar un singur lucru 120
Caffe Greco 121
Epitafium 123
Genealogie 124
Linnaeus 125
Scai, urzică 128
Trăinicie 129
Sensul 130
La o anumită vârstă 131
Capri 132
La Szetejnie 136
Acest ceva 140
În oraș 142
Celălalt spațiu 143
A emigra 144
Ar trebui 145
O vârstă nouă 147
Tratat teologic 148
Orfeu și Euridice 160

GRUPUL EDITORIAL ART

Comenzi – Cartea prin poştă
C.P. 22, O.P. 84, cod 062650, sector 6, Bucureşti
tel.: (021) 224.01.30, 0744.300.870, 0721.213.576;
fax: (021) 224.32.87
Comenzi – online
www.editura-art.ro

Czesław Miłosz este unul dintre cei mai importanți scriitori ai secolului XX și un mare poet. I s-a decernat Premiul Nobel pentru Literatură pentru că „a ilustrat, cu o perfectă clarviziune, condiția precară a omului într-o lume dominată de conflicte profunde".

„Una dintre marile plăceri pe care le oferă creația lui Czesław Miłosz este sentimentul de a vedea realitatea dintr-o perspectivă lucidă."

Seamus Heaney

„Miłosz ne-a oferit o serie de contraadevăruri care temperează și adâncesc perspectiva poetică americană. El ne-a învățat să reflectăm asupra categoriilor istorice, a sentimentului că specia umană există datorită memoriei, memoriei istorice, în care rezidă speranța noastră. Într-o epocă a relativismului, Miłosz a căutat valorile perene."

Edward Hirsch

„Ca și Blake, Mickiewicz, Dostoievski, Gombrowicz și alți câțiva scriitori la care revine frecvent în eseurile sale, Miłosz este un scriitor a cărui creație crește pe solul contradicțiilor. Cea mai importantă dintre ele se referă la limbajul poetic, la incongruența dintre limbă și realitate."

Stanisław Barańczak

Ilustrație copertă: Passionaria Stoicescu

Parteneri media:

OBSERVATOR CULTURAL

Radio România Cultural

ECHINOX

LiterNet.ro

www.editura-art.ro

ISBN 978-973-124-733-5